

Uppföljningsrapport

Nationellt handlingsprogram för FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (2018–2019)

Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2019:62

Uppföljningsrapport: Nationellt handlingsprogram för FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (2018–2019)

Tea Hoffrén ja Leea Rautanen-Muhli (red.)

Social- och hälsovårdsministeriet

ISBN PDF: 978-952-00-4115-1
Layout: Statsrådets förvaltningsenhet, publikationsverksamheten

Helsingfors 2019

Kuvailulehti

Julkaisija	Sosiaali- ja terveysministeriö	2019	
Tekijät	Tea Hoffrén ja Leea Rautanen-Muhli (toim.)		
Julkaisun nimi	Seurantaraportti: YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen kansallinen toimintaohjelma (2018—2019)		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Raportteja ja muistioita 2019:62		
Diaari/hankenumero	STM/4362/2016	Teema	
ISBN PDF	978-952-00-4115-1	ISSN PDF	2242-0037
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4115-1		
Sivumäärä	85	Kieli	ruotsi
Asiasanat	yhdenvertaisuus, osallisuus, esteettömyys, saavutettavuus, ihmisoikeudet, vammaiset		
Tiivistelmä	<p>Suomi ratifioi YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen vuonna 2016. Sen kansallisen toimeenpanon tueksi laadittiin toimintaohjelma "Oikeus osallisuuteen ja yhdenvertaisuuteen" vuosille 2018-2019.</p> <p>Toimintaohjelman tekemisestä vastasi vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta VANE, jossa olivat edustettuina muun muassa vammaisjärjestöt, työmarkkinajärjestöt ja vammaisten henkilöiden oikeuksien kannalta keskeiset ministeriöt.</p> <p>Toimintaohjelmassa määriteltiin yhteensä 82 pitkän ja lyhyen aikavälin toimenpidettä. Näillä toimenpiteillä vammaisoppimuksen täytäntöönpanoa edistettiin eri hallinnonaloilla.</p> <p>Noin puolet toimenpiteistä toteutuivat kokonaan ja puolet osittain. Maakunta- ja sote-uudistuksen kaatumisen myötä useat lakihankkeet raukesivat, mikä vaikutti monien toimenpiteiden toteutumiseen.</p> <p>Toimintakauden aikana onnistuttiin muun muassa kehittämään toimintatapoja, joilla osallistetaan vammaisia henkilöitä lainsäädännön valmisteluun ja hankkeisiin. Tietoisuus vammaisten henkilöiden oikeuksista lisääntyi, ja vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta ministeriöiden toiminnassa edistettiin.</p> <p>Uuden toimintaohjelman valmistelut käynnistyvät syksyllä 2019.</p>		
Kustantaja	Sosiaali- ja terveysministeriö		
Julkaisun myynti/jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Social- och hälsovårdsministeriet	2019
Författare	Tea Hoffrén och Leea Rautanen-Muhli (red.)	
Publikationens titel	Uppföljningsrapport: Nationellt handlingsprogram för FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (2018 - 2019)	
Publikationsseriens namn och nummer	Rapporter och promemorior 2019:62	
Diarie-/projektnummer	STM/4362/2016	Tema
ISBN PDF	978-952-00-4115-1	ISSN PDF
		2242-0037
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4115-1	
Sidantal	85	Språk
		svenska
Nyckelord	likabehandling, delaktighet, tillgänglighet, mänskliga rättigheter, personer med funktionsnedsättning	
Referat	<p>År 2016 ratificerade Finland FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. För att stödja det nationella verkställandet av konventionen utarbetades handlingsprogrammet "Rätt till delaktighet och likabehandling" för åren 2018 - 2019.</p> <p>För utarbetandet av handlingsprogrammet ansvarade Delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, VANE, som hade representanter från bland annat de organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning, arbetsmarknadsorganisationerna och de ministerier som är centrala med tanke på rättigheterna för personer med funktionsnedsättning.</p> <p>I handlingsprogrammet fastställdes sammanlagt 82 kortsiktiga och långsiktiga åtgärder. Genom dessa åtgärder främjades verkställandet av FN:s konvention inom de olika förvaltningsområdena.</p> <p>Ungefär hälften av åtgärderna genomfördes helt och hälften delvis. I och med att landskaps- och vårdreformen inte blev avbröts flera lagberedningsprojekt, vilket inverkar på genomförandet av flera åtgärder.</p> <p>Under den korta verksamhetsperioden lyckades man bland annat ta fram förfaranden genom vilka personer med funktionsnedsättning görs delaktiga vid beredning av lagstiftning och i projekt. Dessutom ökas man medvetandet om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning, och deras likabehandling främjades i ministeriernas verksamhet.</p> <p>Ett nytt handlingsprogram ska börja beredas hösten 2019.</p>	
Förläggare	Social- och hälsovårdsministeriet	
Beställningar/distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi	

Description sheet

Published by	Ministry of Social Affairs and Health	2019
Authors	Tea Hoffrén ja Leea Rautanen-Muhli (toim.)	
Title of publication	Follow-up report: The National Action Plan on the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities (2018–2019)	
Series and publication number	Reports and Memorandums of the Ministry of Social Affairs and Health 2019:62	
Register number	STM/4362/2016	Subject
ISBN PDF	978-952-00-4115-1	ISSN PDF
		2242-0037
Website address URN	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4115-1	
Pages	85	Language
		Finnish
Keywords	equality, inclusion, accessibility, human rights, people with disabilities	
Abstract	<p>Finland ratified the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities in 2016. An Action Plan, 'Right to social inclusion and equality', was drawn up for 2018–2019 to support the national implementation of the Convention.</p> <p>The Advisory Board for the Rights of Persons with Disabilities, VANE, was responsible for drawing up the action plan. The Advisory Board includes representatives of disability organisations, labour market organisations and the ministries with key significance to the rights of persons with disabilities.</p> <p>The Action Plan defines 82 long-term and short-term measures. These measures promoted the implementation of the Convention in different administrative branches.</p> <p>About one half of all the measures were put into effect fully and the other half were carried out partly. After the regional government, healthcare and social services reform fell through, several legislative initiatives lapsed, which in turn had an effect on implementation of many measures.</p> <p>During its duration, the Action Plan succeeded in developing practices to help persons with disabilities participate in drafting legislative proposals and projects. In addition, the Action Plan raised awareness of the rights of persons with disabilities and promoted their equal rights and non-discrimination in the activities of ministries.</p> <p>Preparation of a new Action Plan will start in autumn 2019.</p>	
Publisher	Ministry of Social Affairs and Health	
Publication sales/ Distributed by	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi	

Presentationsblad

Utgivare	Social- och hälsovårdsministeriet	2019	
Författare	Tea Hoffrén ja Leea Rautanen-Muhli (red.)		
Publikationens titel	Uppföljningsrapport: Nationellt handlingsprogram för FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (2018–2019)		
Publikationsseriens namn och nummer	Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2019:62		
Diarie-/projektnummer	STM/4362/2016	Tema	
ISBN PDF	978-952-00-4115-1	ISSN PDF	2242-0037
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4115-1		
Sidantal	85	Språk	finska
Nyckelord	likabehandling, delaktighet, tillgänglighet, mänskliga rättigheter, personer med funktionsnedsättning		
Referat FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, alltså FN:s funktionshinderkonvention, godkändes 2006. I Finland trädde konventionen i kraft 2016, då Finland ratificerade konventionen. VANE arbetar för att främja att konventionen blir genomförd i Finland. Vane är en förkortning för delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning. I VANE finns representanter bland annat för olika funktionshinderorganisationer, organisationer för arbetstagare och arbetsgivare, och de ministerier som ska arbeta med ärenden som gäller personer med funktionsnedsättning. VANE har lett arbetet med ett verksamhetsprogram för hur konventionen ska genomföras i Finland. Verksamhetsprogrammet heter "Rätt till delaktighet och likabehandling", och det gäller för åren 2018–2019.			

I verksamhetsprogrammet finns 82 åtgärder för att genomföra konventionen på olika förvaltningsområden. Ungefär hälften av åtgärderna har genomförts helt och hälften av åtgärderna delvis. Genomförandet har påverkats mycket av landskaps- och vårdreformen, den så kallade Sote-reformen. Då reformen inte blev av lades flera lagberedningsprojekt ner.

Många saker lyckades under verksamhetsperioden 2018–2019. Under perioden utvecklades rutiner för att personer med funktionsnedsättning bättre ska kunna delta i beredning av lagstiftning och i projekt som gäller dem själva. Dessutom främjades jämlikheten för personer med funktionsnedsättning i ministeriernas verksamhet.

Hösten 2019 börjar VANE förbereda ett nytt verksamhetsprogram.

Förläggare

Social- och hälsovårdsministeriet

**Beställningar/
distribution**

Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi
Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi

Innehåll

1	Inledning	12
2	Bakgrund.....	13
2.1	FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning	13
2.2	Nationella handlingsprogrammet för FN:s funktionshinderskonvention	14
2.3	Programarbetet	15
3	Uppföljning av åtgärderna	17
3.1	Delaktighet för personer med funktionsnedsättning	17
3.1.1	Långsiktiga åtgärder	18
3.1.2	Åtgärder under programperioden	21
3.2	Icke-diskriminering och jämlikhet	26
3.2.1	Långsiktiga åtgärder	26
3.2.2	Åtgärder under programperioden	29
3.3	Bättre medvetenhet och faktaunderlag	30
3.3.1	Långsiktiga åtgärder	30
3.3.2	Åtgärder under programperioden	34
3.4	Tillgänglighet	36
3.4.1	Långsiktiga åtgärder	37
3.4.2	Åtgärder under programperioden	43
3.5	Att leva självständigt och att delta i samhället.....	45
3.5.1	Långsiktiga åtgärder	46
3.5.2	Åtgärder under programperioden	48
3.6	Mobilitet.....	53
3.6.1	Långsiktiga åtgärder	53
3.6.2	Åtgärder under programperioden	54
3.7	Utbildning	55

3.7.1	Långsiktiga åtgärder	55
3.7.2	Åtgärder under programperioden	59
3.8	Hälsa, habilitering och rehabilitering	62
3.8.1	Långsiktiga åtgärder	62
3.8.2	Åtgärder under programperioden	63
3.9	Arbete och sysselsättning	64
3.9.1	Långsiktiga åtgärder	64
3.9.2	Åtgärder under programperioden	66
3.10	Tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet	68
3.10.1	Långsiktiga åtgärder	68
3.10.2	Åtgärder under programperioden	70
3.11	Deltagande i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott	72
3.11.1	Långsiktiga åtgärder	72
3.11.2	Åtgärder under programperioden	73
3.12	Internationellt samarbete	74
3.12.1	Långsiktiga åtgärder	74
3.12.2	Åtgärder under programperioden	75
4	Sammandrag	82
5	Slutord	85

TILL LÄSAREN

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning har nu varit i kraft i Finland i tre år. Den ger oss ett starkt mandat och skyldighet att främja rättigheterna för personer med funktionsnedsättning i hela samhället, på dess olika nivåer och områden.

Delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning VANE som fungerar som en koordineringsmekanism för konventionen, tillsattes för sin första verksamhetsperiod i början av 2017. Det viktigaste målet för verksamhetsperioden var att utarbeta det första nationella handlingsprogrammet och att verkställa det.

FN:s funktionshinderskonvention ålägger myndigheterna att i stor omfattning främja rättigheterna för personer med funktionsnedsättning i all verksamhet. Att främja dess mål är en långsiktig process, som nu har kommit igång. Mycket arbete återstår.

Ett viktigt resultat som uppnåddes under handlingsprogrammets genomförandeperiod var att medvetenheten om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning ökade inom alla förvaltningsområden. Medvetenheten om konventionen och dess skyldigheter har ökat. Delaktigheten för personer med funktionsnedsättning har främjats på många sätt. Tillgänglighetsfrågorna har kommit upp på agendan på ett nytt sätt i ministeriernas verksamhet. Frågan ses mer omfattande med tanke på personer som har olika typer av funktionsnedsättning.

Att handlingsprogrammets genomförandeperiod inföll i mitten av regeringsperioden innebar egna utmaningar. Det var svårt att få upp nya frågor på agendan mitt under regeringsperioden. Programmets första genomförandeperiod var också kortare än en normal fyraårsperiod – den var drygt två år lång och inföll i slutet av regeringsperioden. Å andra sidan pågick arbete med stora reformer under genomförandeperioden, och ett centralt mål var att man ska beakta de behov som personer med funktionsnedsättning har och låta de organisationer som företräder dem få sin röst hörd när man fattar beslut.

Det arbete som utfördes under programperioden ger goda förutsättningar och en grund för det fortsatta arbetet. Under nästa programperiod ska det återigen genomföras reformer som är viktiga för personerna med funktionsnedsättning och i vilka funktionshinderskonventionens skyldigheter måste beaktas till fullo. Skyldigheterna ska beaktas både när den nuvarande lagstiftningen verkställs och när lagar och reformer bereds inom alla förvaltningsområden.

En lyckad och socialt hållbar förändring kan bli verklighet endast om de som har en funktionsnedsättning och deras organisationer till fullo involveras i beredningen av reformerna. Även till dessa delar fortsätter arbetet utifrån funktionshindersrörelsens devis: Ingenting om oss utan oss!

Målsättningen är också att följande handlingsprogram ska bli konkretare. Vi har kommit igång med arbetet att öka medvetenheten och främja rättigheterna och likabehandlingen för personerna med funktionsnedsättning i de olika förvaltningsområdenas verksamhet. Följande uppgift blir att fundera ut med vilka konkreta åtgärder vi kan stärka dessa personers rättigheter. Hur kan vi dessutom i samhället i stort inverka på attityder och öka medvetenheten på ett positivt sätt?

Det finns också skäl att diskutera funktionsnedsättning som ett begrepp under utveckling. I FN:s funktionshinderskonvention är begreppet person med funktionsnedsättning relativt omfattande och kopplat till förhållandet mellan person och miljö och därigenom till personens möjlighet att delta fullt ut i samhället. Begreppet ger oss anledning att i samband med att det nya handlingsprogrammet tas fram dryfta hur vi kan beakta och involvera dessa personer i så stor omfattning som möjligt och på jämlika grunder, och även hur vi kan beakta deras individuella och varierande behov.

Eveliina Pöyhönen, ordförande, delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning VANE

Sari Kokko, ordförande, Handikappforum rf

Juni 2019

1 Inledning

I slutet av april 2019 löpte genomförandeperioden 2018–2019 ut för det första nationella handlingsprogrammet för FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Rätt till delaktighet och likabehandling. I denna publikation rapporteras hur handlingsprogrammets åtgärder genomförts under dess genomförandeperiod.

Delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning VANE bad de ministerier som är ansvariga för åtgärderna att utarbeta en koncis redogörelse för de åtgärder som genomförts och för de eventuella förändringar som skett inom förvaltningsområdet under genomförandeperioden. Denna uppföljningsrapport grundar sig på de bedömningar av genomförandet av åtgärderna som ministerierna lämnat.

Det ordnades också ett uppföljningsmöte där funktionshindersorganisationerna hade möjlighet att anföra synpunkter på hur handlingsprogrammet genomförts och ställa frågor till representanter för ministerierna. De frågor och synpunkter som framfördes på mötet beaktas i sammandraget i denna rapport och i det fortsatta arbetet när nästa handlingsprogram bereds.

2 Bakgrund

2.1 FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Förenta nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (FördrS 26 och 27/2016; FN:s funktionshinderskonvention, funktionshinderskonventionen) och dess fakultativa protokoll trädde i kraft i Finland i juni 2016. Konventionens syfte är att främja, skydda och säkerställa det fulla och lika åtnjutandet av alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla personer med funktionsnedsättning och att främja respekten för deras inneboende värde.

Enligt 22 § i grundlagen (731/1999) ska det allmänna se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Genom ratificeringen av konventionen har Finland förbundit sig till att trygga rättigheterna enligt konventionen. Funktionshinderskonventionen utgör en del av Finlands nationella lagstiftning. I enlighet med denna ska myndigheterna i all sin verksamhet se till att rättigheterna för personer med funktionsnedsättning beaktas och främjas.

Konventionen består av 50 artiklar. Genomgående artiklar är bestämmelserna om konventionens syfte, allmänna principer och åtaganden, jämlikhet och icke-diskriminering, kvinnor och barn med funktionsnedsättning, bättre medvetenhet om situationen för personer med funktionsnedsättning, tillgänglighet och de för konventionen väsentliga definitionerna. Dessa ska beaktas i tolkningen av innehållet i samtliga artiklar.

De övriga artiklarna i funktionshinderskonventionen innehåller närmare bestämmelser om de nationella åtgärder som konventionen förutsätter samt om det internationella samarbetet, det nationella övervakningssystemet, det internationella systemet för övervakning av konventionen samt konventionsstatskonferensen.

Enligt konventionen innefattar personer med funktionsnedsättning bland annat personer med varaktiga fysiska, psykiska, intellektuella eller sensoriska funktionsnedsättningar, vilka i samspel med olika hinder kan motverka deras fulla och verkliga deltagande i samhället på lika villkor som andra.

Funktionshinderskonventionen bidrar till medvetenheten om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning, vilket förbättrar deras möjlighet att delta i samhällelig verksamhet. Genom bättre medvetenhet kan attityderna förändras och därigenom individernas ställning påverkas.

Konventionen bidrar också till att personerna med funktionsnedsättning själva blir mer medvetna om sina rättigheter. Konventionen betonar att personer med funktionsnedsättning och de organisationer som företräder dem ska involveras och delta i allt beslutsfattande som gäller dem.

Funktionshinderskonventionen tillförsäkrar personer med funktionsnedsättning rätten att leva självständigt som en del av samfundet. Basservicen ska vara tillgänglig för personer med funktionsnedsättning. Vid behov ska också individuella specialtjänster finnas tillgängliga. I konventionen betonas vikten av skäliga anpassningar för att rättigheterna för personer med funktionsnedsättning ska tillgodoses. Underlåtenhet att vidta skäliga anpassningar innebär diskriminering.

2.2 Nationella handlingsprogrammet för FN:s funktionshinderskonvention

Det finns bestämmelser om uppgörande av ett nationellt verksamhetsprogram för FN:s funktionshinderskonvention i statsrådets förordning om delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning (908/2016). Delegationen ska göra upp ett verksamhetsprogram för sin mandattid. Enligt förordningen ska man i verksamhetsprogrammet (nedan kallat handlingsprogram) ange viktiga nationella mål för att främja genomförandet av konventionen och metoder för att nå målen samt behövlig uppföljning.

Den första mandattiden för delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning var kortare än en normal fyraårsperiod; den började den 1 januari 2017 och slutade den 30 april 2019. Det första nationella programmet, Rätt till delaktighet och likabehandling (på nätet: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160833>), innehöll de åtgärder med vilka verkställandet av funktionshinderskonventionen skulle främjas inom de olika förvaltningsområdena under programmets första period 2018–2019. De olika ministerierna deltog i beredningen av handlingsprogrammet och förbinder sig till genomförandet av programmet och dess mål.

Följande ministerier deltog i arbetet med handlingsprogrammet: undervisnings- och kulturministeriet (UKM), justitieministeriet (JM), social- och hälsovårdsministeriet (SHM), kommunikationsministeriet (KM), arbets- och näringsministeriet (ANM), miljöministeriet (MM), utrikesministeriet (UM) och finansministeriet (FM).

Handlingsprogrammet består av 82 åtgärder. Åtgärderna delades upp i åtgärder som genomförs under handlingsprogrammets genomförandeperiod och i åtgärder som genomförs på lång sikt. För varje åtgärd bestämdes en eller flera ansvariga aktörer. Nu när handlingsprogrammets genomförandeperiod löpt ut görs en bedömning av hur åtgärderna genomförts.

I handlingsprogrammet betonades vikten av delaktigheten för personer med funktionsnedsättning i en föränderlig omvärld samt tillgänglighetens betydelse som en förutsättning för tillgodoseendet av övriga rättigheter.

Viktiga mål i handlingsprogrammet var att öka medvetenheten om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning och att integrera dessa rättigheter inom olika förvaltningsområden och i samhället i stort.

2.3 Programarbetet

Delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning VANE ansvarade för utarbetandet av det nationella handlingsprogrammet för FN:s funktionshinderskonvention. Denna delegation består av representanter från bland annat funktionshindersorganisationerna, arbetsmarknadsorganisationerna och de ministerier som är centrala med tanke på rättigheterna för personer med funktionsnedsättning.

Genom det nationella handlingsprogrammet verkställs funktionshinderskonventionen. Därför har man också i det arbetet beaktat det konventionsenliga åtagandet att genom de organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning fullt ut involvera dessa personer i hela processen.

I VANE finns sex representanter från funktionshindersorganisationerna. Delegationen har också inom sig tillsatt en arbetsgrupp för handlingsprogrammet, och även i denna är funktionshindersorganisationerna företrädare.

För att få stöd i arbetet med att ta fram handlingsprogrammet ville man höra också andra funktionshindersorganisationer och personerna med funktionsnedsättning

själva. Därför ordnades det för de nationella funktionshindersorganisationerna ett samråd där dessa ombads ange vilka frågor som det är viktigast att ta med i det första handlingsprogrammet.

Förutom samrådet genomfördes en elektronisk enkät, som funktionshindersorganisationerna och de kommunala råden för personer med funktionsnedsättning ombads sända vidare. Syftet med enkäten var att ta reda på hur rättigheterna tillgodoses i vardagen, både ur dessa personers och ur deras närståendes synvinkel, och att ta reda på vilka frågor som bör prioriteras med tanke på handlingsprogrammet.

Resultaten av samrådet och enkäten har beaktats i diskussionerna kring handlingsprogrammet och därigenom i arbetet med att ta fram åtgärderna. Resultaten och de frågor som kommit upp har i och med detta också kommit till de berörda myndigheternas kännedom.

När handlingsprogrammet gjordes upp träffade delegationen de ministerier som är centrala i fråga om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. Inför mötena gjordes en sammanställning av de förpliktelser i funktionshinderskonventionen som är centrala för respektive förvaltningsområde. VANE:s arbetsgrupp för handlingsprogrammet utarbetade preliminära åtgärdsförslag som användes som underlag för diskussionerna.

3 Uppföljning av åtgärderna

Handlingsprogrammet innehöll 82 åtgärder. Av dessa var 34 åtgärder långsiktiga medan 48 åtgärder skulle genomföras under handlingsprogrammets genomförandeperiod. För varje åtgärd utsågs en eller flera ansvariga aktörer. Fyra åtgärder var gemensamma för alla ministerier.

För uppföljningen bad VANE ministerierna göra en bedömning av huruvida åtgärderna har genomförts, genomförts delvis eller inte alls genomförts. Dessutom bad man ministerierna ge en kort beskrivning av läget i fråga om genomförandet och av de åtgärder som vidtagits. De svar som ministerierna gav har samlats i detta kapitel och rapporteras åtgärd för åtgärd.

Till vissa delar kan en bedömning med en tregradig skala vara funktionell och åskådlig, men för flera åtgärders del kan det vara svårt att på detta sätt rapportera hur en fråga framskridit. Många åtgärder består av att främja frågor i en kontinuerlig process, och då är denna tregradiga skala inte det bästa sättet att ge en bild av om åtgärderna genomförts.

Varje ministerium har gjort sin egen bedömning av läget i fråga om åtgärderna, så bedömningarna är inte nödvändigtvis jämförbara. Därför är de mer omfattande verbala bedömningarna som getts efter den skalbaserade bedömningen i många fall mer informativa och ger en bättre bild av det utförda arbetet.

3.1 Delaktighet för personer med funktionsnedsättning

(Artikel 4.3 i funktionshinderskonventionen)

Funktionshinderskonventionen förutsätter att man i de beslutsfattande processerna för personer med funktionsnedsättning samråder med och involverar dem i beslutsfattandet. Detta sker genom de organisationer som företräder dem. Också barn med funktionsnedsättning ska involveras i beslutsfattande som gäller dem.

3.1.1 Långsiktiga åtgärder

1. Tillvägagångssätten för att inkludera personer med funktionsnedsättning i lagberedningen och utvecklingsprojekt ska utvecklas.

Ansvariga: samtliga ministerier

Läge: har genomförts delvis

Justitieministeriets uppgift är att utveckla statsrådets lagberedning. Ministeriet utarbetar bland annat anvisningar om lagberedningen och erbjuder utbildning som anknyter till ämnet. Den viktigaste anvisningen i fråga om samverkan med intressentgrupper och hörande är statsrådets principbeslut om anvisning för hörande vid författningsberedning, som styr ministeriernas förfaranden i fråga om hörande.

I den uppdaterade anvisningen om hörande från 2016 lyfter man upp intressentgruppernas likabehandling och tillgängligheten i de metoder som används för hörande. I det bakgrundsmaterial som tagits fram för att stödja anvisningen betonas vikten av att särskilt beakta minoritetsgrupperna, såsom funktionshindersgrupperna. I fråga om de lagstadgade skyldigheter som gäller hörande behandlar materialet skyldigheten att höra grupperna av personer med funktionsnedsättning i enlighet med funktionshinderskonventionen. Anvisningen om hörande finns på adressen <http://kuulemiso-pas.finlex.fi/sv/>.

Målsättningen är att i de utbildningar om lagberedning som justitieministeriet ordnar ska anvisningen för hörande förankras och tjänstemännen ska ges instruktioner om hörande som uppfyller kravet på god förvaltningspraxis och som beaktandet av specialgrupper i väsentlig utsträckning är kopplat till. År 2017 ordnade justitieministeriet också ett separat utbildningsprogram som fokuserade på de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna och som var avsett för statsrådets tjänstemän. Ett av de områden som behandlades i utbildningsprogrammet var hörande av minoriteter i beredningsarbetet.

Anvisningarna för utarbetande av regeringspropositioner, som hör till justitieministeriets förvaltningsområde, har uppdaterats, och i detta arbete var utvecklingsbehoven i fråga om bland annat deltagande och hörande en viktig fråga. I social- och hälsovårdsministeriet är detta slags förfaranden redan ganska etablerade, och till exempel när reformer inom social- och hälsovården genomförts har man med framgång använt olika metoder för hörande och involvering, såsom arbete i arbetsgrupper med undergrupper, workshoppar, höranden, involverande seminarier och aktiva kontakter på tjänstemannanivå. Dessutom har representanter för SHM deltagit i olika evenemang, såsom funktionshindersorganisationernas evenemang, och i samband med beredning av regeringspropositioner har remissförfarandet varit en etablerad del.

Biträdande justitiekanslern har i sitt avgörande OKV/1/50/2018 bedömt hur väl personer med funktionsnedsättning har involverats i beredning av lagstiftning och i utvecklingsprojekt. Enligt denna bedömning har social- och hälsovårdsministeriet och den förvaltning som lyder under denna vid beredning av lagstiftning och anvisningar hört organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning och organisationerna har också deltagit i beredningen.

I spetsprojektet Vågar in i arbetslivet för partiellt arbetsföra, som genomfördes av statsminister Sipiläs regering, intensifierades samarbetet med funktionshindersorganisationerna och patientorganisationerna. I det pilotprojekt som gällde verksamhet med arbetsförmågekoordinatorer och som genomfördes av arbets- och näringsbyråerna gavs ordförandeskapet för styrgruppen till funktionshindersorganisationerna.

I de forum för intressentgrupperna som tillsatts i samband med totalreformen av markanvändnings- och bygglagen, som ska genomföras 2018–2021, deltar representanter för personerna med funktionsnedsättning.

I kommunikationsministeriets åtgärdsprogram "Digitala transport- och kommunikationstjänster görs tillgängliga. Åtgärdsprogram 2017–2021" var utgångspunkten den att principen Design for all ska följas i förvaltningsområdets verksamhet. Åtgärdsprogrammet gäller både kommunikationsministeriet och hela verksamheten inom Transport- och kommunikationsverket (Traficom; före detta Trafi, Kommunikationsverket och Trafikverket). Genomförandet av åtgärderna i åtgärdsprogrammet övervakas med hjälp av resultatmål.

Den 8 mars 2017 tillsatte finansministeriet delegationen Digi i vardagen, som består av representanter för medborgarorganisationer, forskningen och ministerierna. Även funktionshindersorganisationerna deltar i dess verksamhet. Våren 2019 förlängdes delegationens verksamhetsperiod till slutet av 2019, vilket betyder att den är verksam även under nästa regeringsperiod, och målsättningen är att verksamhet av samma slag ska fortsätta under hela regeringsperioden 2019–2023. Delegationen stöder arbetet med att utveckla digitala tjänster så att alla befolkningsgrupper på ett jämlikt sätt kan ta del av nyttan med digitaliseringen och de möjligheter som den erbjuder. Den behandlar betydande reformer med anknytning till lagstiftningen och utvecklingen av de offentliga tjänsterna.

I den arbetsgrupp som beredde det nationella verkställandet av tillgänglighetsdirektivet fanns representanter från både VANE och Handikappforum rf. Efter att lagen om tillhandahållande av digitala tjänster, med vilken tillgänglighetsdirektivet verkställs i Finland, trädde i kraft har den grupp som följer upp lagen haft representanter från både VANE och Handikappforum rf.

2. En genuin inkludering av personer med funktionsnedsättning ska främjas på både kommunal nivå och landskapsnivå. Inkluderingen av personer med funktionsnedsättning i landskapsreformen ska säkerställas. Verksamheten för råden för personer med funktionsnedsättning i kommunerna och landskapen ska stödas för att säkra påverkansmöjligheterna genom informationsstyrning och spridning av god praxis.

Ansvariga: FM, SHM och JM

Läge: har genomförts

Finansministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, justitieministeriet och Finlands Kommunförbund har tillsammans stött den regionala beredningen i fråga om landskapsvalet och möjligheterna att delta. Åtgärderna, det vill säga modulerna, bildar en helhet som syftar till att erbjuda stöd och informationspaket för att utveckla ordnandet av landskapsval och landskapets system för deltagande och påverkan. Särskilda stödåtgärder riktas till konkreta åtgärder och verkställandet av lagstiftningen samt till planeringen av den i olika skeden av reformen. Uppgifterna finns samlade på sidan alueudistus.fi.

Det finns information om följande: valen, deltagande via webben och tillgängliga kanaler och verktyg, informationsmaterial om hur man tillsätter ungdomsråd, råd för personer med funktionsnedsättning och äldreråd, språkminoriteternas påverkansorgan och regionala delegationer för etniska relationer. Bland materialet finns också handböcker och anvisningar om landskapets deltagandesystem, om framtagning av strategiska mål rörande deltagandet, om planering av interaktion och om utveckling av samarbetet med organisationer.

Våren 2018 inledde Finlands Kommunförbund och de olika ministerierna utbildningsförsök i AKE-projektets pilotlandskap. Särskild fokus har lagts på användarorienterade metoder för deltagande, på upprättande av delaktighetsplaner och på genomförande av landskapslagens bestämmelser om delaktighet. För kommunikationen kring reformen och landskapens verksamhet skapades webbplatsen www.omamaakunta.fi.

Det har inte ordnats någon separat utbildning för att främja delaktigheten utan saken har främjats i anslutning till det nationella verkställandet av landskaps- och vårdreformen. Det grundades ett eget nätverk för landskapens delaktighetsberedare. Nätverket inledde sin verksamhet våren 2018. Till dess mål hörde att stödja landskapens beredning av delaktighets- och demokratifrågor, att kartlägga behoven av stöd för förändringar och att komma överens om hur man ska förbereda och ge ansvar för praktiska åtgärder, att ta fram konkret material som stöder landskapen, att sprida exempel från landskap, kommuner, forskningen, organisationer med mera och att lyfta upp teman och frågor som är av stor vikt när man ska förbättra delaktigheten.

Via nätverket har projektledningen för reformen fått en bild av läget i fråga om hur landskapens delaktighetsberedning framskrider och om vilka åtgärder som genomförts. Nätverkets verksamhet upphörde den 8 mars 2019, när reformarbetet avslutades. Det material som producerades i projektet ska samlas ihop och en bedömning av hur det kan utnyttjas som stöd för beredningen under följande regeringsperiod ska utföras. I många landskap har man redan inrättat ungdomsfullmäktige, råd för personer med funktionsnedsättning, äldreåd och organisationskommittéer. Dessa fortsätter sin verksamhet och lyder under ett landskapsförbund eller en samkommun. Även de delaktighetsplaner som utarbetats utnyttjas i dessa sammanhang.

Arbetet i enheten för förändring av social- och hälsovården vid social- och hälsovårdsministeriets avdelning för styrning fokuserade på beredningen av verkställandet av social- och hälsovårdsreformen. I detta arbete ingick att informera om de möjligheter som den kommande lagstiftningen ger personer med funktionsnedsättning, särskilt när det gäller att stärka deras delaktighet och inflytande och att förverkliga jämlikhet och likabehandling. Rundresorna i landskapen fungerade som praktiska kanaler för information, och det ordnades även möten med enskilda intressentgrupper, till exempel med funktionshindersorganisationer. Vid dessa möten informerades intressentgrupperna om bland annat läget i fråga om social- och hälsovårdsreformen och om lägets inverkan på dem. I samband med beredningen av verkställandet av reformen såg man till att det skapades strukturer som främjar likabehandling och att informationen om de kommande strukturerna fick stor spridning.

Olika befolkningsgruppers systematiska deltagande stöddes och uppmuntrades både i landskapens beredningsarbete och i det arbete som koordinatörerna för välbefinnande och hälsa (fi. hyte-koordinatör) gjorde i forumet för jämlikar i samband med landskapsberedningen. Information om exempel har lagts ut på Institutet för hälsa och välfärds webbplats. Dessa arbeten fortsätter, och erfarenheterna kan tillämpas även framöver för att stödja invånarnas delaktighet i områden som är större än kommuner.

3.1.2 Åtgärder under programperioden

3. Funktionshindersorganisationerna samt råden för personer med funktionsnedsättning i både kommunerna och landskapen ska garanteras delaktighet i social- och hälsovårdsberedningen i landskapen.

Ansvarig: SHM

Läge: har genomförts

Funktionshindersorganisationerna hördes i samband med social- och hälsovårdsreformens författningsberedning. I beredningarna av de regionala välfärdberättelserna inkommer kommunernas ombudsmän för personer med funktionsnedsättning och/el-

ler medlemmar i de råd som inrättats för dessa personer samt representanter för organisationer. Organisationernas nätverkande på landskapsnivå stöddes med ett separat projekt.

4. Kommunerna och landskapen ska stödas vid inrättandet av råd för personer med funktionsnedsättning.

Ansvariga: FM, SHM och JM

Läge: har genomförts

Finansministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, justitieministeriet och Finlands Kommunförbund har tillsammans stött den regionala beredning som gällde landskapsvalet och möjligheterna att delta. Åtgärderna, det vill säga modulerna, bildar en helhet som erbjuder stöd och informationspaket för dem som utvecklar ordnandet av landskapsval och landskapets system för deltagande och påverkan. Särskilda stödåtgärder riktas till konkreta åtgärder och verkställandet av lagstiftningen samt till planeringen av verkställandet i de olika faserna av reformen. Uppgifterna finns samlade på sidan alueuudistus.fi.

Det finns information om följande: valen, deltagande via webben och tillgängliga kanaler och verktyg, informationsmaterial om hur man tillsätter ungdomsråd, råd för personer med funktionsnedsättning och äldreråd, språkminoriteternas påverkansorgan och regionala delegationer för etniska relationer. Bland materialet finns också handböcker och anvisningar om landskapets deltagandesystem, om framtagning av strategiska mål rörande deltagandet, om planering av interaktion och om utveckling av samarbetet med organisationer.

Våren 2018 inledde Finlands Kommunförbund och de olika ministerierna utbildningsförsök i AKE-projektets pilotlandskap. Särskild fokus har lagts på användarorienterade metoder för deltagande, på upprättande av delaktighetsplaner och på genomförande av landskapslagens bestämmelser om delaktighet. För kommunikationen kring reformen och landskapens verksamhet skapades webbplatsen www.omamaakunta.fi.

Det har inte ordnats någon separat utbildning för att främja delaktigheten utan saken har främjats i anslutning till det nationella verkställandet av landskaps- och vårdreformen. Det grundades ett eget nätverk för dem som beredde delaktigheten i landskapen. Nätverket inledde sin verksamhet våren 2018. Till dess mål hörde att stödja landskapens beredning av delaktighets- och demokratifrågor, att kartlägga behoven av stöd för förändringar och att komma överens om hur man ska förbereda och ge ansvar för praktiska åtgärder, att ta fram konkret material som stöder landskapen, att sprida exempel från landskap, kommuner, forskningen, organisationer med mera och att lyfta upp teman och frågor som är av stor vikt när man ska förbättra delaktigheten.

Via nätverket har projektledningen för reformen fått en bild av läget i fråga om hur landskapens delaktighetsberedning framskrider och om vilka åtgärder som genomförts. Nätverkets verksamhet upphörde den 8 mars 2019, när reformarbetet avslutades.

Det material som producerades i projektet ska samlas ihop och en bedömning av hur det kan utnyttjas som stöd för beredningen under följande regeringsperiod ska utföras. I många landskap har man redan inrättat ungdomsfullmäktige, råd för personer med funktionsnedsättning, äldreåd och organisationskommittéer. Dessa fortsätter sin verksamhet och lyder under ett landskapsförbund eller en samkommun. Även de delaktighetsplaner som utarbetats utnyttjas i dessa sammanhang.

Social- och hälsovårdsministeriets verksamhet i fråga om förändringsstödet för social- och hälsovårdsreformen var inriktat på landskapsnivån. Vid beredning av verkställandet utarbetades en handbok om hur påverkansorgan grundas och beaktas i landskapen (Opas maakunnallisen vammaisneuvoston perustamiseen ja toimintaan, Handbok för landskapets råd för personer med funktionsnedsättning).

Dessutom gavs information om det nationella stödet för delaktighet i den regionala beredningen (bl.a. <https://alueuudistus.fi/tiekartta/tuki-osallistumiseen-ja-vaaleihin>). Nationella och regionala aktörer uppmanades att bekanta sig med hur man kan tillgodose rättigheterna till delaktighet för personer med funktionsnedsättning, till exempel i det nationella handlingsprogrammet för FN:s funktionshinderskonvention.

5. Information om rättigheterna att delta, kommunernas och landskapens nya roller och de nya elektroniska tjänsterna ska spridas i tillgänglig form. Behovet av tillgängligt material och tillgängliga broschyrer ska kartläggas.

Ansvarig: JM

Läge: har genomförts delvis

I det demokratipolitiska handlingsprogrammet anges att valinformationen ska ökas och riktas till de grupper som har det lägsta valdeltagandet. Justitieministeriet har under det senaste decenniet skapat en omfattande valinformationshelhet, till vilket hör bland annat TV-reklam, ett brev till unga som röstar för första gången, ett brev till invandrare som fått rösträtt (de som fått medborgarskap och utlänningar), webbkommunikation (vaalit.fi, Facebook och Twitter), valinformation på cirka tjugo av de vanligaste språken, valbroschyrer på lättläst språk och uppdaterade valvideor med ett lättförståeligt språk, material på teckenspråk och material för personer med synnedsättning.

Utöver den traditionella valservicetelefonen har WhatsApp-tjänsten börjat användas. Den förnyade webbplatsen vaalit.fi är redan en ganska känd kanal för valkommunikation, och i samband med val har den cirka en halv miljon besökare dagligen.

Enligt riktlinjerna i handlingsprogrammet har valinformationen ökats och gjorts mångsidigare. Man har försökt rikta informationen till intressentgrupperna bättre än tidigare genom att samarbeta med bland annat medborgarorganisationer. Justitieministeriet har genomfört informationskampanjer om kommunalvalets nya tidpunkt och om valrättigheterna och rätten till deltagande i den nya kommunallagen. I informationsarbetet har tillgängligheten beaktats.

Justitieministeriet genomförde också kampanjen "Allas val" i samarbete med Moniheli ry. Projektet genomförde valpaneldiskussioner på över 20 orter. Enligt projektutvärderingen lyckades projektet väl när det gällde att nå de rätta målgrupperna, och målgrupperna ansåg att innehållet var nödvändigt och gav effekter. Justitieministeriet deltog dessutom i den informations- och utbildningsverksamhet och det ungdomsval som Ungdomssektorns takorganisation i Finland Allians rf ordnade i samband med kommunalvalet.

Vidare informerade ministeriet om de viktigaste ändringarna i den nya kommunallagen och om förändringen av kommunens roll. Informationsåtgärderna riktades till kommunerna, kommuninvånarna och de kommande förtroendevalda. Målet var att informera särskilt om de möjligheter till påverkan som den nya kommunallagen erbjuder. Finansministeriet producerade videor och skriftligt material om de viktigaste ändringarna i kommunallagen och kommunens roll.

I anslutning till riksdagsvalet 2019 samlades med hjälp av ett pilotprojekt erfarenheter om spridning av valbroschyrer på lättläst språk i vissa av huvudstadsregionens bibliotek. I Europaparlamentsvalet 2019 utvidgades pilotprojektet så att det omfattade hela landet.

I samband med riksdagsvalet 2019 planerade den arbetsgrupp som justitieministeriet tillsatt för beredskapen för valpåverkan en omfattande informationskampanj med huvudsaklig uppgift att stödja förrättandet av valet, det vill säga uppmuntra och påminna medborgarna om att använda sin rösträtt, påminna om det som är kritiskt i fråga om valet och informera om var det finns tillförlitlig myndighetsinformation om valet. Den hade samtidigt en mer omfattande uppgift: att stödja säkerheten i samhället och en ansvarsfull yttrandefrihet.

Justitieministeriet tillhandahåller de digitala demokratitjänsterna medborgarinitiativ.fi, invånarinitiativ.fi, ungasidéer.fi, dinåsikt.fi och utlåtande.fi. Målet med tjänsterna är att

göra förvaltningen öppnare och öka medborgarnas möjligheter att delta i beredningen av ärenden och beslutsfattande. Tjänsterna har samlats på webbplatsen demokrati.fi.

De webbaserade demokratitjänsterna har i enlighet med handlingsprogrammet i tillämpliga delar kopplats till den nationella informationsleden (Kapa) och till tjänsten Suomi.fi. De har inkluderats i tjänsten Suomi.fi för att de ska vara lättare att hitta och mer tillgängliga. Suomi.fi-identifikationen har möjliggjorts i de nätbaserade demokratitjänsterna

Alla uppgifter som finns i demokratitjänsterna har införts i servicedatalagren. Medborgarinitiativ.fi och invånarinitiativ.fi har dessutom införts i registertjänsten i Suomi.fi. För tjänsterna har det också gjorts utredningar om dataskyddet och tillgängligheten, och det har gjorts och görs som bäst korrigeringar i tjänsterna utifrån vad som framkommit.

6. Stöd ska ges så att en företrädare för funktionshindersorganisationerna kan delta i FN:s konventionsstatskonferens enligt funktionshinderskonventionen.

Ansvarig: UM

Läge: har genomförts

Utrikesministeriet har under genomförandeperioden för VANES:s handlingsprogram årligen beviljat ett understöd som täcker resekostnaderna för en representant för medborgarorganisationerna och vid behov för en assistent som deltar i en konventionsstatskonferens. För detta har utrikesministeriet bett organisationerna att på ett samordnat sätt utse sin representant.

År 2018 gick utrikesministeriets understöd till Invalidförbundet rf:s jurist och år 2019 till Handikappforum rf:s ordförande och Synskadades förbund rf:s organisationsledare. Dessutom har det genom ett statsrådsbeslut årligen utsetts en representant för funktionshindersorganisationerna till Finlands delegation. Utöver detta har utrikesministeriet vid förberedelserna inför en konventionsstatskonferens och under en konferenssession ett nära samarbete med de övriga funktionshindersorganisationer som deltar i konferensen.

3.2 Icke-diskriminering och jämlikhet

(Artikel 5, 6, 7, 12 och 13 i funktionshinderskonventionen)

Alla är lika inför lagen och berättigade till lika skydd och lika förmåner. Effektiv tillgång till rättsskydd för personer med funktionsnedsättning ska säkerställas på samma villkor som för andra. Diskriminering på grund av funktionsnedsättning är förbjuden. I funktionshinderskonventionen har man fäst särskild vikt vid den ställning som barn och kvinnor med funktionsnedsättning har. Dessa ska kunna åtnjuta alla rättigheter på samma villkor som andra.

3.2.1 Långsiktiga åtgärder

7. Jämlikheten för personer med funktionsnedsättning ska främjas i ministeriernas verksamhet.

Ansvariga: samtliga ministerier

Läge: har genomförts

Ministeriernas likabehandlingsplaner innehåller olika åtgärder för att främja likabehandlingen av personer med funktionsnedsättning inom alla verksamhetsområden.

För utrikesministeriets jämlikhetsarbetsgrupp TASAKO har det särskilt ordnats en presentation av VANE:s handlingsprogram, och arbetsgruppen har diskuterat programmet.

Vid utrikesministeriet håller man på att färdigställa en jämställdhets- och likabehandlingsplan för åren 2019–2021. Planen riktar in sig på fyra prioriterade områden inom vilka utvecklingen följs under åren 2019–2021. Dessa prioriterade områden är:

1. Upplevelsen av jämställdhet ska stärkas mellan och inom karriärområdena.
2. Möjligheten att jämka samman arbetet och privatlivet ska främjas för alla på jämlika grunder.
3. Osakligt bemötande och trakasserier ska förebyggas på alla arbetsplatser.
4. Mångfalden på arbetsplatserna ska främjas och ledningen av mångfald stödjäs.

När det gäller dessa prioriterade områden har ministeriet gjort långsiktigt utvecklingsarbete, som det dock är bra att fortsätta. Inom det fjärde området har särskilt angetts

att rekryteringen av personer med funktionsnedsättning ska främjas. Till planens åtgärder hör också tillgängligheten i de nya lokalerna. I planen konstateras att mångfalden och jämlikheten vid rekrytering ska främjas och även att särskild vikt ska fästas vid undvikande av diskriminering på flera grunder.

Social- och hälsovårdsministeriet har gjort upp en likabehandlingsplan enligt lagstiftningen. Enligt diskrimineringslagen ska myndigheterna, utbildningsanordnarna och arbetsgivarna bedöma och främja likabehandlingen i sin egen verksamhet. När man främjar likabehandlingen ska man fästa uppmärksamhet vid ursprung, ålder, funktionsnedsättning, sexuell läggning, religion och de övriga diskrimineringsgrunderna som nämns i diskrimineringslagen. Syftet med åtgärderna för att främja likabehandling är att trygga att alla verkligen har lika möjligheter att använda olika myndigheters tjänster, att utbilda sig och att avancera i arbetet.

Representanter för SHM och VANE har tillsammans utarbetat en handbok för alla ministerier om involvering av personer med funktionsnedsättning i tjänstemännens arbete ("Ei mitään meistä ilman meitä – Mitä jokaisen virkamiehen tulisi tietää vammaisten henkilöiden osallistamisesta"). Denna anknyter till FN:s funktionshinderskonvention och annat viktigt innehåll.

I miljöministeriets operativa plan för jämställdhet och likabehandling 2018–2023 beaktas ämnen som rör funktionsnedsättning och likabehandling i ministeriets verksamhetsområde. Rättigheterna för personer med funktionsnedsättning beaktas i synnerhet i frågor som gäller boende, byggande och samhällsplanering. Tillgängligheten beaktas som en allmän synvinkel via markanvändnings- och bygglagen (12 §, 117 §) och byggbestämmelserna samt via informationsstyrningen i anknytning till dessa.

Lagstiftningen om småbarnspedagogiken har reviderats, och de nya bestämmelserna trädde i kraft den 1 september 2018. Till paragraf 3, som anger syftet med småbarnspedagogiken, lades till en punkt om att likabehandlingen ska främjas. Den reviderade lagen om yrkesutbildning skapar enhetliga ramar för anordnande av alla studerandes utbildning på jämlika grunder, även för studerande som behöver särskilt och krävande särskilt stöd. Lagen trädde i kraft den 1 januari 2018.

UKM beaktar likabehandlingssynvinkeln enligt principen om att den ska integreras i all verksamhet. Till exempel i ett projekt som utreder tillämpningen av bestämmelserna om olämplighet för studier (de så kallade SORA-bestämmelserna) i yrkesutbildningen och den högre utbildning har likabehandlingen varit en av de synvinklar som beaktats. Dessutom har man i projektet strävat efter att höra funktionshindersorganisationerna och experter på tillgänglighet i de olika faserna av projektet.

I de avtal mellan undervisnings- och kulturministeriet och högskolorna som ingåtts för 2017–2020 finns följande mål för jämställdhet och likabehandling, mål som är gemensamma för hela högskoleväsendet:

- Högskolesamfundet återspeglar befolkningens mångfald och i dess verksamhet realiserar allas lika värde och jämställdhet.
- Högskolorna främjar jämställda möjligheter och att examina avläggs inom utsatt tid på alla examensnivåer.
- Högskolorna främjar jämställdhet och mångfald i sin personalpolitik och genom att utveckla innehållet i sina grundläggande uppgifter.

I idrottslagen (2015) är främjande av likvärdighet en utgångspunkt. UKM främjar en likvärdig idrott genom att tillämpa principen om integrering och genom att genomföra riktade åtgärder. De idrottsorganisationer som beviljas statsunderstöd förutsätts ha en gällande plan för likabehandling.

Kommunikationsministeriet har publicerat en plan för operativ jämställdhet och likabehandling som gäller inom hela dess förvaltningsområde. Publikationens titel är *Erilaisuus vahvistaa (Olikhet ger styrka)*. I planen betonas också uppgiften att främja likabehandlingen av personer med funktionsnedsättning i förvaltningsområdets hela verksamhet.

8. Jämlikheten och icke-diskrimineringen i arbetslivet ska främjas.

Ansvariga: ANM, JM och SHM

Läge: har genomförts

För att stödja verkställandet av diskrimineringslagen utarbetades våren 2019 en handbok för arbetsgivare. I arbetarskyddsförvaltningens handbok ges information om hur man kan utveckla icke-diskriminerande arbetsförhållanden och förfaranden samt främja likabehandlingen på ett systematiskt sätt.

En utredning som ANM beställt (på nätet på finska: <http://julkaisut.valtion-euvosto.fi/handle/10024/160229>) visade att det i arbetslivet har skett en förändring till det bättre i fråga om attityderna och att arbetsgivarna inte i regel fäster vikt vid en sökandes funktionsnedsättning eller sjukdom utan vid kunskaper, inställning och motivation. Denna positiva förändring har stärkts bland annat genom deltagande i Finlands Näringslivs kampanj *Jobbet diskriminerar inte*.

Diskussionen om synvinkeln likabehandling vid rekrytering främjades på möten för social- och hälsovårdsreformens förändringsledare. Mötena koordinerades av social- och hälsovårdsministeriet. Exempelvis till beredningsorganisationen i landskapet Norra Savolax anställdes en kommunikationsplanerare som talade teckenspråk. På nätet (på finska): https://alueuudistus.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1271139/maakunta-ja-sote-uudistus-on-toteutettava-yhdenvertaisesti-pohjois-savo-nayttaa-esimerkkia

I spetsprojektet Vågar in i arbetslivet för partiellt arbetsföra (2016–2018) förbättrades dessa personers ställning på arbetsmarknaden genom ändringar av lagstiftningen, genom verksamheten med arbetsförmågekoordinatorer och genom skapande av nya verksamhetsmodeller för främjande av de partiellt arbetsföras sysselsättning.

9. Uppföljningen av diskrimineringen av personer med funktionsnedsättning ska utvecklas såväl inom det nationella uppföljningssystemet för diskriminering som inom övervakningsmekanismen enligt FN:s funktionshinderskonvention.

Ansvariga: JM, VANE och THL
Läge: har genomförts

Våren 2019 inleddes datainsamlingen för JM:s och Människorättscentrets gemensamma barometer för de grundläggande fri- och rättigheterna. I denna datainsamling ingår ett separat urval bestående av personer med funktionsnedsättning. Undersökningen hör till de första diskrimineringsundersökningar som genomförts i Finland utifrån urval ur ett register. Justitieministeriet har vidareutvecklat det nationella systemet för uppföljning av diskriminering och publicerar resultaten av undersökningar som rör diskriminering på webbplatsen likabehandling.fi.

3.2.2 Åtgärder under programperioden

10. Utbildning i jämlikhetsplanering ska ordnas och utbildningsmaterial tas fram tillsammans med myndigheterna, funktionshinderorganisationerna och näringslivet.

Ansvariga: JM och VANE
Läge: har genomförts delvis

Utbildningar i jämlikhetsplanering har ordnats enligt efterfrågan och i anslutning till statsrådets utbildningsprogram. Anvisningarna om jämlikhetsplaneringen har reviderats och som bäst skrivs en handbok för läroanstalterna på andra stadiet under Utbildningsstyrelsens ledning. Ett utbildningsmaterial om främjande av likabehandlingen av personer med funktionsnedsättning ska börja tas fram hösten 2019.

11. Medvetenheten om rättsmedlen hos personer med funktionsnedsättning ska förbättras genom information och utbildning i samarbete med funktionshindersorganisationerna.

Ansvariga: JM och UM
Läge: har genomförts delvis

Vid en så kallad kundarena som ordnades den 23 januari 2018 i Rovaniemi av Valvira och Regionförvaltningsverket i Lappland för personer med funktionsnedsättning och deras närstående gav en representant för utrikesministeriet utbildning om dessa personers rättigheter. I utrikesministeriets del av utbildningen behandlades konventionen, mekanismen för enskilda klagomål, som det fakultativa protokollet möjliggör, och den periodiska rapporteringen i anknytning till protokollet.

3.3 Bättre medvetenhet och faktaunderlag

(Artikel 8 och 31 i funktionshinderskonventionen)

Medvetenheten om personer med funktionsnedsättning ska förbättras och stereotypa uppfattningar, fördomar och skadliga sedvänjor med avseende på personer med funktionsnedsättning bekämpas. För verkställandet av konventionen ska man samla statistik och forskningsdata.

3.3.1 Långsiktiga åtgärder

12. Faktaunderlaget om personer med funktionsnedsättning ska stärkas inom alla förvaltningsområden som stöd för genomförandet av funktionshinderskonventionen.

Ansvariga: samtliga ministerier
Läge: har genomförts delvis

I november 2018 ordnade VANE och THL ett arbetsmöte om statistikföringen rörande funktionsnedsättning för aktörer i funktionshindersorganisationer och myndighetsaktörer. Vid mötet informerade en representant för utrikesministeriet om behovet av information för den rapportering som föreskrivs i funktionshinderskonventionen. Dessutom presenterade en representant för utrikesministeriet sitt ministeriums synpunkter vid evenemanget Tietoa ja tietotarpeita vammaisuudesta – analyysia THL:n tietotuotannosta, som THL ordnade den 5 december 2017.

Vid ett utbildningsevenemang för kommunala myndigheter som ordnades den 23 januari 2018 i Rovaniemi av Valvira och Regionförvaltningsverket i Lappland gav en re-

presentant för utrikesministeriet utbildning om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. Vid detta evenemang betonades att funktionshinderskonventionen är förpliktande i alla myndigheters verksamhet. De som ordnade evenemanget konstaterade efteråt att de fått ett omfattande paket med information om funktionshinderskonventionen och om övervakningen av dess verkställande.

Justitieministeriet samlar information om diskriminering av olika befolkningsgrupper, även personer med funktionsnedsättning. En barometer som gäller de grundläggande fri- och rättigheterna ska genomföras 2019, och den kommer att ge mer information om hur personerna med funktionsnedsättning upplever att dessa rättigheter uppfylls.

Arbets- och näringsministeriet har genom utredningar och undersökningar breddat kunskapsunderlaget om läget för dessa personer i fråga om rekryteringströskeln och företagande. Begreppet person med funktionsnedsättning är ofta oväsentligt eller problematiskt med tanke på arbetsmarknaden och främjandet av sysselsättningen, eftersom största delen av dessa personer inte har några problem med arbetsförmågan eller realisering av arbetsmöjligheter.

Enheten för förändring av social- och hälsovården vid social- och hälsovårdsministeriet tog fram verktyg för informationsledning genom att utveckla och validera delaktighetsindikatorer och genom att för de regionala och kommunala välfärdsberättelserna ge rekommendationer om minimimängden information om delaktigheten (på nätet på finska: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/tiedonhyodyntaminen/hyvinvointikertomusten-minimitietosisalto>). Information om förfaranden gavs i bland annat webbtjänsterna Alueuudistus.fi och Innokylä.fi.

När det gäller delaktighetsindikatorerna har följande genomförts:

- Delaktighetsindikatorn har validerats.
- En rekommendation om minimimängden information i de regionala och kommunala välfärdsberättelserna har tagits fram. För arbetet erhöles information om erfarenheterna av att använda indikatorpaketet genom kommentarer av sakkunniga som deltog i landskapsreformens beredningsarbete (på nätet på finska: <https://blogi.thl.fi/indikaattoreista-isot-linjat-paikallistiedosta-syvvytta-nakemyksin-nain-lappi-kayttaa-indikaattoreita-hyvinvointityossa/> och <https://blogi.thl.fi/esittelyssa-hyvinvointikertomuksen-minimitietosisallot-kaytossanne-olkaa-hyva/>).

Den 5 mars 2018 tillsatte undervisnings- och kulturministeriet en utvecklingsgrupp för det krävande särskilda stödet inom yrkesutbildningen (Dnr 5/040/2018). Denna fick i

uppgift att göra en utredning om hur utbildningsvägarna för studerande som behöver krävande särskilt stöd fungerar och ge förslag på hur utbildningen kan utvecklas.

I utvecklingsarbetsgruppens arbete och i utarbetandet av slutrapporten deltog aktörer som arbetar tillsammans med studerande som behöver krävande särskilt stöd inom yrkesutbildningen, funktionshindersorganisationer och andra sakkunniga aktörer. Utvecklingsarbetsgruppens slutrapport blir klar i maj 2019. Arbetsgruppen föreslår bland annat att det ska tas fram mera forskningsdata om de studerande som behöver krävande särskilt stöd och om organiseringen av utbildningen.

Sommaren 2017 beställde Statens idrottsråd av Idrottsvetenskapliga sällskapet i Finland rf en bedömning av statsförvaltningens åtgärder och styrmedel för främjande av vardagsmotionen, idrotten och elitidrotten för personer med nedsatt rörelse- eller funktionsförmåga. Bedömningsarbetet utmynnade i tre publikationer: slutrapporten "Valtio soveltavan liikunnan ja vammaisurheilun edistämiseksi" (Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2018:2), en mer omfattande utredning som ger bakgrunden till slutrapporten (denna publikation) och kommunutredningen "Soveltavan liikunnan tilanne kunnissa 2017" (Timo Ala-Vähälä, Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2018:3), som genomfördes i samband med bedömningen.

Syftet med bedömnings- och utredningsarbetet var att ta fram information om styrningen och bedömningen av den anpassade motionen och handikappidrotten för att kunna utveckla statsförvaltningens åtgärder. De resultat och förslag som bedömningen gav kommer att användas vid utveckling av idrottspolitik.

Tammerfors universitet och Helsingfors universitet utredde hur barnens eller elevernas rätt till specialundervisning förverkligas inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Utredningen offentliggjordes i september 2018. Den genomfördes inom ramen för statsrådets utrednings- och forskningsplan för 2018 (www.tietokayttoon.fi). Regeringen beslutade vid sin halvtidsöversyn 2017 att inleda en utredning om behoven av att utveckla specialundervisningen.

I kommunikationsministeriets åtgärdsprogram (se också svaret som gäller åtgärd 1) ingår åtgärder som anknyter till denna punkt under rubriken "Ta hänsyn till tillgängligheten inom förvaltningsområdet för trafik och kommunikation i dess dagliga arbete". Detta gäller i synnerhet följande åtgärd som nämns i åtgärdsprogrammet: Den statistikföring som ämbetsverken ansvarar för, kundnöjdhetsutredningarna och uppföljningsmetoderna utvecklas så att perspektivet för äldre personer och personer med funktionsbegränsning bättre beaktas i dessa. En annan åtgärd i programmet som gäller frågan är följande: Förbättra definitionerna och tillgången till tillgänglighetsinformation samt öka medvetenheten hos producenterna av mobilitetstjänster.

Även lagen om tillhandahållande av digitala tjänster stöder verkställandet av funktionshinderskonventionen. Information om verkställandet av lagen har getts bland annat på ett webbseminarium om tillgänglighetskraven. Seminariet skrivtolkades och tolkades till teckenspråk. Enheten för tillgänglighetstillsyn vid Regionförvaltningsverket i Södra Finland informerar aktivt om lagens tillgänglighetskrav.

I sin verksamhetsberättelse Ett digitalt Finland – Jämlikt för alla, som delegationen Digi i vardagen publicerade sommaren 2019, föreslog den att en undersökning ska göras om hur digitaliseringen och teknikanvändningen inverkar på olika människogrupper, även personerna med funktionsnedsättning.

13. Medvetenheten och faktaunderlaget i fråga om betydelsen av för alla lämplig planering och tillgängligt byggande vid nyproduktion och renoveringar samt i fråga om inkluderingen i systematisk fastighetsförvaltning ska förbättras.

Ansvarig: MM

Läge: har genomförts delvis

I mars 2019 gav miljöministeriet ut planeringsguiden Tillgängliga byggnader och deras omgivningar. Guiden behandlar planering och byggande av tillgängliga och framkomliga miljöer. Handboken handlar huvudsakligen om andra byggnader än bostadshus, men anvisningarna kan också tillämpas vid byggande av bostäder. Även om guiden baserar sig på den kravnivå som anges i förordningar är målet med den att sporra till en högre nivå än miniminivån vid planering och uppförande av byggnader och deras omgivningar.

Information om tillgänglighet har spridits via sidorna med reparationsinformation på miljo.fi och om byggande av hissar i befintliga byggnader via Hissiin.fi. Sidorna med reparationsinformation på miljo.fi innehåller information som tagits fram av sakkunniga och som riktar sig till invånare, ägare och husbolag samt yrkesverksamma inom fastighetsskötsel. Här ges också information om tillgänglighet vid renoveringar och i anslutning till planmässig fastighetshantering.

14. Metoder för informationsproduktion ska tas fram för uppföljning av den inkluderande undervisningen.

Ansvariga: UKM, SHM och VANE

Läge: har genomförts delvis

Genom utbildningsförvaltningens statistikjänst Vipunen och tjänsten KOSKI följs bland annat hur studerande som fått särskilt eller krävande särskilt stöd söker sig till utbildning och genomgår utbildning.

3.3.2 Åtgärder under programperioden

15. Medvetenheten om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning ska förbättras på alla förvaltningsnivåer och inom alla förvaltningsområden.

Ansvarig: VANE
Läge: har genomförts

På VANE:s webbplats (www.vane.to) finns information om FN:s funktionshinderskonvention på olika språk. Webbplatsens presentationstexter har skrivits utöver på finska och svenska även på det finska och det finlandssvenska teckenspråket, på de tre samiska språk som talas i Finland och på lättläst finska och svenska. Information om konventionen finns även på enaresamiska, nordsamiska och skoltsamiska. VANE har också producerat hela konventionstexten på teckenspråk. En lättläst version av konventionen är under arbete.

VANE ger sina utlåtanden med FN:s funktionshinderskonvention som synvinkel och har därmed ökat kännedomen om konventionen. Under handlingsprogrammets genomförandeperiod gav VANE 16 utlåtanden.

VANE stöder de kommunala rådens verksamhet genom information, rådgivning samt seminarier och andra evenemang. Under genomförandeperioden ordnades två evenemang: ett för de kommunala råden och ett för funktionshindersorganisationerna och olika myndigheter. VANE:s anställda informerade om funktionshinderskonventionen vid besök hos kommunala råd för personer med funktionsnedsättning och på möten med andra intressentgrupper.

16. Rättighetsaspekten för personer med funktionsnedsättning ska inkluderas i den periodiska rapporteringen i samband med människorättskonventionerna. Funktionshinderorganisationer ska uppmuntras att delta i den periodiska rapporteringen i samband med människorättskonventionerna.

Ansvarig: UM
Läge: har genomförts

I de periodiska rapporterna i anslutning till de internationella och regionala människorättskonventionerna redogör regeringen för det nationella verkställandet av konventionerna. Utrikesministeriet uppmuntrar medborgarorganisationerna, inklusive de organisationer som representerar personerna med funktionsnedsättning, att aktivt delta i rapporteringen, vilket även inkluderar parallellrapporteringen.

Utrikesministeriet har under VANE:s handlingsprograms genomförandeperiod systematiskt begärt utlåtanden av de organisationer som representerar personerna med funktionsnedsättning om de teman som behandlas i de periodiska rapporterna i an-

slutning till människorättskonventionerna. Dessutom ger utrikesministeriet organisationer möjlighet att kommentera och diskutera rapporternas innehåll innan rapporterna färdigställs. Strävan är att i de periodiska rapporterna beakta alla synpunkter som kommit fram i dessa sammanhang.

Utgångspunkten är att man i de periodiska rapporterna för människorättskonventionerna alltid ska beakta personerna med funktionsnedsättning. Under genomförandeperioden för VANE:s handlingsprogram har rättigheterna för personer med funktionsnedsättning till exempel inkluderats som synvinkel i utkastet till Finlands åttonde periodiska rapport, som för närvarande håller på att tas fram, i anslutning till konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW, FördrS 67 och 68/1986) samt i utkastet till Finlands sammanslagna femte och sjätte rapport i anslutning till konventionen om barnens rättigheter (CRC, FördrS 59 och 60/1991).

Teckenspråkets ställning har särskilt tagits upp i den periodiska rapporteringen i anslutning till Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (FördS 23/1998). Dessutom har rättigheterna för personer med funktionsnedsättning beaktats som synvinkel i samband med den periodiska rapporteringen i anslutning till den reviderade europeiska sociala stadgan.

17. En utredning om sysselsättningen bland personer med funktionsnedsättning ska genomföras och verktyg för uppföljning av sysselsättningen tas fram.

Ansvarig: ANM

Läge: har genomförts

I samband med att kunskapsunderlaget breddats har ANM konstaterat att "person med funktionsnedsättning" inte är ett entydigt begrepp som kan användas vid uppföljning av sysselsättning och arbetslöshet. FN:s funktionshinderskonvention definierar begreppet på följande sätt: "Personer med funktionsnedsättning innefattar bland annat personer med varaktiga fysiska, psykiska, intellektuella eller sensoriska funktionsnedsättningar, vilka i samspel med olika hinder kan motverka deras fulla och verkliga deltagande i samhället på lika villkor som andra". Dessa hinder har inte nödvändigtvis något samband med sysselsättningen: många personer med funktionsnedsättning är helt arbetsförmögna och har inga problem med att realisera sina möjligheter på arbetsmarknaden.

Om hindren begränsas till arbetslivet är Arbets- och näringsministeriets anvisning om tillämpningen av lagen och förordningen om offentlig arbetskrafts- och företagservice (på nätet: <https://www.finlex.fi/sv/viranomaiset/normi/540001/42910>) och de registeruppgifter som bildas via detta i princip fortfarande användbara. Utgångspunkten är att det i ett register över enskilda kunder i kundservicesyfte får lagras uppgifter om enskilda kunders hälsotillstånd bara till den del eller i den omfattning som det behövs

när man tillhandahåller offentlig arbetskrafts- och företagservice. Detta innebär en situation där en skada eller sjukdom minskar kundens möjligheter att få arbete, behålla arbetet eller avancera i arbetet. Den enda skillnaden är att hindren för deltagande i samhället via arbetslivet här bedöms inte bara som orsakade av en fysisk, psykisk, intellektuell eller sensorisk funktionsnedsättning utan också av en sjukdom.

Enligt ANM:s uppfattning kan man här använda Europeiska unionens domstols avgörande HK Danmark (de förenade målen C-335/11 och C-337/11, 11.4.2013) som grund för att i begreppet funktionsnedsättning inkludera det av sjukdom orsakade hinder som ingår i det nuvarande statistiksystemet. I avgörandet konstateras följande: om en behandlingsbar eller obotlig sjukdom medför en begränsning till följd av fysiska, psykiska eller mentala skador, vilka i samspel med olika hinder kan motverka den berördes fulla och verkliga deltagande i arbetslivet på lika villkor som andra arbetstagare, och denna begränsning kommer att bestå under lång tid, kan denna sjukdom omfattas av begreppet funktionsnedsättning enligt direktivet om likabehandling i arbetslivet. Rapporteringen har gjorts bland annat inom ramen för regeringens spetsprojekt Väger in i arbetslivet för partiellt arbetsföra (OTE) (på nätet: https://stm.fi/sv/artikkeli/-/asset_publisher/selvityshenkilo-vammaisten-henkiloiden-tyotoimintaa-uudistetta-1).

3.4 Tillgänglighet

(Artikel 9 och 21 i funktionshinderskonventionen)

Personer med funktionsnedsättning ska garanteras lika bra tillgång till den fysiska miljön, transporter, information och kommunikation som andra. Tillgång ska garanteras till bland annat informations- och kommunikationsteknik, informations- och kommunikationssystem samt andra anläggningar och tjänster som är tillgängliga för eller erbjuds allmänheten. Rättigheten ska uppfyllas på samma villkor som för andra både i städerna och på landsbygden.

Personer med funktionsnedsättning ska ha rätt till yttrande- och åsiktsfrihet samt tillgång till information. I detta ingår friheten att söka, ta emot och sprida uppgifter och idéer genom alla former av kommunikation som de själva väljer. Privata aktörer och massmedier ska uppmuntras att tillhandahålla information och tjänster i tillgänglig form.

Information som är avsedd för allmänheten ska utan extra kostnader finnas tillgänglig för personer med funktionsnedsättning. Personer med funktionsnedsättning ska i offentliga sammanhang få använda teckenspråk, punktskrift, förstorande och alternativ

kommunikation och alla andra tillgängliga medel, former och format för kommunikation som de själva valt.

3.4.1 Långsiktiga åtgärder

18. Tillgängligheten ska beaktas i verksamheten inom alla förvaltningsområden. Den fysiska tillgängligheten ska beaktas på olika sätt med hänsyn till personer med funktionsnedsättning, liksom även tillgängligheten till kommunikation, material och system. Flerkanalskommunikationen samt de som använder teckenspråk och behöver lättläst språk ska beaktas.

Ansvariga: samtliga ministerier

Läge: har genomförts delvis

Statsrådets kansli har tillsammans med Senatfastigheter inlett ett utvecklingsarbete med målet att förbättra tillgängligheten i statsrådets lokaler.

Inom utrikesministeriets kommunikationsverksamhet har tillgängligheten hört till planeringskriterierna när nya webbtjänster utvecklats. Målet är att tillhandahålla webbtjänster som är så lätta att använda som möjligt och som kan användas av så många olika människor som möjligt. Tillgängligheten har förbättrats i enskilda webbinnehåll och ämnet behandlas i utbildningen för utrikesförvaltningens innehållsproducenter. Inom videoproduktionen rekommenderas att de viktigaste videorna är textade. Arbetet med att utveckla webbtjänsterna fortsätter, och särskilt i fråga om tillgängligheten är förbättringar på kommande även framöver. Avsikten är också att tillhandahålla de viktigaste webbinnehållen på våra teckenspråk (finska och svenska).

Inom utrikesministeriets kommunikationsverksamhet är också webbkommunikationen ett prioriterat område. Utrikesministeriet ger möjlighet att följa evenemang oberoende av plats. De viktigaste presskonferenserna sänds via webben som direkta sändningar (vanligen som TwitterLive-sändningar). Det finns beredskap för att ordna tolkning på teckenspråk inom ramen för statsrådets rekommendation.

Vid utrikesministeriet håller man på att ta fram en jämställdhets- och likabehandlingsplan för åren 2019–2021. En av planens åtgärder gäller tillgängligheten i utrikesministeriets nya lokaler.

Arbets- och näringsbyråernas servicesystem har utvecklats så att det numera tillhandahåller service via flera kanaler. De digitala möjligheterna att sköta ärenden (inklusive olika distanstjänster) ger personer som har olika begränsningar fler möjligheter när det gäller att delta i tjänster. Arbets- och näringsbyråerna och samservicekontoren har gjorts tillgängliga. Vid byggande av det nya webbtjänstekosystemet (på nätet: <http://tyomarkkinatori.fi/sv/>) beaktas tillgängligheten.

I social- och hälsovårdsministeriets kommunikationsverksamhet är genomförande av EU:s tillgänglighetsdirektiv i den digitala tjänsten stm.fi ett av de prioriterade områdena 2019. Vid kommunikationsenheten har det utsetts en ansvarig som sörjer för att medvetenheten om tillgängligheten ökar i hela ministeriet, och för sakkunniga ordnas en ändamålsenlig utbildning om hur man skapar tillgängliga webbsidor.

För dem som producerar innehåll för och ansvarar för SHM:s digitala tjänster ordnades våren 2019 utbildningar om hur man gör tillgängliga sidor i praktiken. Vid behov ordnas fler utbildningar hösten 2019. Tillsammans med statsrådets förvaltningsenhet, Celia och Synskadades förbund har det planerats evenemang där betydelsen av tillgänglighet behandlas mer omfattande, bland annat ur likabehandlingens synvinkel. Dessa evenemang ordnas våren 2019 och riktar sig till sakkunniga vid statsrådet.

Fler utbildningar planeras för hösten 2019. För personer som producerar innehåll för och ansvarar för webbplatser har praktiska anvisningar om hur man skapar tillgängliga sidor utarbetats. Även statsrådets kansli ska göra upp gemensamma anvisningar för alla ministerier.

Målet är att arbetet med tillgängligheten ska vara ett ständigt pågående, långsiktigt arbete och inte ett projekt av engångsnatur. Allt material som finns på stm.fi går igenom systematiskt och en kontroll av materialets tillgänglighet i fråga om innehåll och teknik genomförs. Vid kontroll av den innehållsmässiga tillgängligheten fästs särskild uppmärksamhet vid om språket är tydligt och förståeligt. Det har också gjorts en centraliserad evaluering av den tekniska tillgängligheten för alla sidor som ingår i det gemensamma publikationssystemet (det vill säga de olika ministeriernas sidor), och de fel som hittats ska åtgärdas.

SHM har deltagit i arbetet i en arbetsgrupp för ministerierna där man diskuterat gemensamma metoder att öka användningen av teckenspråk i ministeriernas kommunikation. SHM använder aktivt de rekommendationer som statsrådets kansli gett om användning av teckenspråk i statsrådets kommunikation (på nätet: <https://vnk.fi/sv/rekommendation-om-anvandning-av-de-inhemska-teckenspraken>). Under 2019 ska innehåll på teckenspråk produceras för SHM:s webbplats.

Den 2 december 2015 utfärdade Europeiska kommissionen ett förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar vad gäller tillgänglighetskrav för produkter och tjänster (det så kallade tillgänglighetsdirektivet). Förslaget antogs våren 2019. Medlemsländerna har två år på sig att verkställa direktivet.

Finland har stött målen i direktivet. När man främjar tillgängligheten stärks förverkligandet av de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. Direktivet ska tillämpas på nya produkter och tjänster som tillhandahålls på marknaden efter att förslaget trätt i kraft, bland annat inom trafik- och banktjänster. Finland understöder i princip en tillgänglighetsreglering som är så rättssäker och tydlig som möjligt och som inte överlappar eller står i konflikt med annan reglering.

I social- och hälsovårdsministeriets arbete med att utveckla de digitala tjänsterna har man beaktat och beaktar tjänsternas tillgänglighet, både i det allmänna utvecklingsarbetet och i samband med social- och hälsovårdsreformen. Dessutom har man beaktat att utveckling av de digitala tjänsterna kan bidra till att det blir lättare för personer med funktionsnedsättning att sköta ärenden i tjänsterna.

När det gäller fysisk tillgänglighet, säkerhet och likabehandling håller ett målprogram på att genomföras: Målprogram för förebyggande av olycksfall i hemmen och på fritiden för åren 2014–2020 (Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 2013:17). Programmet innehåller verksamhetshelheter och åtgärder som stöder verkställandet av FN:s konvention om personer med funktionsnedsättning.

Vid undervisnings- och kulturministeriet strävar man efter att beakta tillgänglighetskraven på ministeriets webbsidor och i annan kommunikation. Ministeriet fäster uppmärksamhet vid ett tydligt myndighetsspråk och producerar material för olika kanaler. Man har bland annat ökat textningen i videor, och vid ombrytning av serierpublicationerna beaktas tillgänglighetskraven. En revision av tillgängligheten på ministeriets webbsidor utfördes i samband med en revision vid andra ministerier som använder samma publiceringsplattform med dess funktioner. De brister som observerades har åtgärdats eller rapporterats.

Ministeriet fortsätter utveckla tillgängligheten i samarbete med andra ministerier, och när nya funktioner införs säkerställs tillgängligheten i nya funktioner. Man använder ett webbverktyg som underlättar arbetet med att säkerställa tillgängligheten, och de som uppdaterar webbsidor har fått utbildning i att använda det. Personalen har fått utbildning och information om tillgänglighet. Att säkerställa tillgängligheten i fråga om filer som upprättats med kontorsprogram kommer att bli en av de största utmaningarna, om tillgängligheten inte beaktas redan när dokumentmallarna görs upp.

Undervisnings- och kulturministeriet har deltagit i arbetet med att ta fram statsrådets rekommendation om användningen av teckenspråk vid kommunikation. Enligt rekommendationen säkerställs att information ges på teckenspråk bland annat på de viktigaste informationsmötena. Avsikten är också att webbplatsens viktigaste innehåll ska produceras på teckenspråk, efter att produktionen har konkurrensutsatts.

I nuläget är det förmodligen så att principen om likabehandling inte förverkligas i undervisnings- och kulturministeriets ärendehanteringstjänst. Hösten 2019 ska en bedömning av ärendehanteringstjänstens tillgänglighet genomföras, och utifrån bedömningen ska ett tillgänglighetsutlåtande utarbetas. De utvecklingsåtgärder som bedömningen utmynnar i planeras och genomförs med hänsyn till ärendehanteringstjänstens livscykel.

Finansministeriets projekt för utveckling och digitalisering av statsunderstödsverksamheten ska under sin mandattid ta fram nya gemensamma tjänster och lösningar för statsunderstöden som beaktar tillgänglighetskraven redan i utvecklingsfasen. Dessa tjänster och lösningar ska börja användas vid undervisnings- och kulturministeriet. I lagen om småbarnspedagogik finns en bestämmelse om den småbarnspedagogiska miljön (10 §) enligt vilken lokalerna och redskapen för verksamheten ska vara sunda, säkra och ändamålsenliga och tillgängligheten beaktas.

Inom yrkesutbildningen utarbetas för varje studerande en personlig utvecklingsplan för kunnandet, där det anges vilka handlednings- och stödåtgärder och vid behov särskilt stöd som den studerande ska ges. Behoven hos studerande som behöver särskilt och krävande särskilt stöd kräver individuella studievägar, individuella pedagogiska lösningar samt särskilda undervisnings- och studiearrangemang som ger dem möjlighet att förvärva och påvisa sitt kunnande på ett hinderfritt och tillgängligt sätt. Till exempel vid planering av utbildning som ska ges på en arbetsplats beaktas den fysiska tillgängligheten. Behovet av att använda flera kanaler vid kommunikation samt användarna av teckenspråk och lättläst språk beaktas i undervisningsarrangemangen och i individens personliga plan.

Under 2007–2011 genomfördes med finansiering från undervisningsministeriet det så kallade ESOK-projektet (Esteetön opiskelu korkea-asteen oppilaitoksissa). I projektet utvecklade universiteten och yrkeshögskolorna tillgängligheten i undervisningen och studierna inom den högre utbildningen. Det samarbete mellan högskolor och organisationer som inleddes i projektet har sedan 2012 fortsatt i ett frivilligt nätverk, ESOK-nätverket.

Nätverket strävar efter att främja jämlika studiemöjligheter inom högskoleutbildningen. Det har hela tiden varit aktivt i webbmedier och i expertuppdrag i nationella och internationella projekt. Målsättningen har varit att ordna nationella ESOK-seminarier varje år i syfte att främja utvecklingssamarbetet – för detta arbete har nätverkets aktiva aktörers deltagande i nationella och internationella projekt (exempelvis projekten OHO! och DigiCampus) gett mervärde. Dessutom är tillgängligheten ett av kriterierna för statsunderstöd vid byggande av en idrottsanläggning.

Den 1 april 2019 trädde lagen om tillhandahållande av digitala tjänster i kraft, det vill säga den lag genom vilken tillgänglighetsdirektivet verkställs i Finland. Lagen ålägger alla myndigheter att beakta tillgänglighetskraven i sina digitala tjänster. I den nationella lagstiftningen är tillämpningsområdet mer omfattande än i direktivet.

Regionförvaltningsverket i Södra Finland har i uppgift att övervaka och ge råd om verkställande av lagen. Enheten för tillgänglighetstillsyn vid Regionförvaltningsverket i Södra Finland informerar aktivt om tillgänglighetskraven. Bland annat ordnade verket år 2018 en informationsturné som omfattade hela Finland.

I kommunikationsministeriets åtgärdsplan (se svaret som gäller åtgärd 1) ingår följande mål: att genomföra principen Design For All och integreringen inom förvaltningsområdet för trafik och kommunikation, att förebygga diskriminering i transport- och kommunikationstjänsterna och att främja flerkanalstjänster och teknikneutralitet.

Även i många pågående lagstiftningsprojekt fåsts särskild uppmärksamhet vid rättigheterna för personer med funktionsnedsättning (bland annat ändringen av EU:s förordning om rättigheter för tågresenärer och ett lagprojekt som gäller digitala tjänster). Vid ämbetsverket och även vid Meteorologiska institutet, som är underställt kommunikationsministeriet, finns flera personer med ansvar för att främja tillgängligheten. När det gäller den praktiska tillsynen inom trafikområdet, som Traficom har ansvar för, beaktas särskilt personerna med funktionsnedsättning.

19. Tillgången till reparationsunderstöd (reparationsunderstöd för bostäder för äldre och för personer med funktionsnedsättning, understöd för avlägsnande av rörelsehinder och hissunderstöd) ska tryggas.

Ansvarig: MM
Läge: har genomförts

År 2018 beviljades totalt 19,4 miljoner euro i understöd för reparation av bostäder (understöd för reparation av åldringars och handikappades bostäder, för installerande av hiss och för avlägsnande av rörelsehinder). Antalet understödmottagare var 756, och till dessa hörde privatpersoner, bostadsaktiebolag och fastighetsbolag.

I början av 2017 överfördes behandlingen av reparationsunderstöden för åldringar och handikappade från kommunerna till Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (ARA). Detta har försvårat ansökandet om understöd. Maximiinkomstgränserna för erhållande av understöd för dessa reparationer höjdes i juli 2018, vilket medförde att en större andel av målgruppen fick möjlighet till understöd. År 2018 var mindre än tio procent av stödmottagarna personer med funktionsnedsättning.

20. Beaktandet av planering som lämpar sig för alla samt byggnadsbeståndets och livsmiljöns tillgänglighet ska främjas genom informationsstyrning och utvecklingsverksamhet.

Ansvarig: MM

Läge: har genomförts

Statsrådets förordning om byggnaders tillgänglighet (241/2017) trädde i kraft den 1 januari 2018. Avsikten med minimikraven i fråga om tillgängligheten i byggnader är att främja jämlikheten mellan människor, dvs. vars och ens möjlighet att delta i samhällets funktioner, använda tjänster, arbeta, välja boställningsort och bo hemma.

I mars 2018 publicerade miljöministeriet en anvisning om byggnaders tillgänglighet. Anvisningen kompletterar tillgänglighetsförordningen och förtydligar innehållet i förordningen. Den ger också exempel på lösningar enligt förordningen. I anvisningen ingår också ett sammandrag av huvudpunkterna i tillgänglighetsförordningens bestämmelser indelade enligt användningsändamål. Sammantagna erbjuder förordningen, dess motiveringspromemoria och anvisningen verktyg för genomförande av tillgängliga lösningar. Miljöministeriet deltar i ett nordiskt samarbete kring inledande av en undersökning om tillgängligheten i byggda miljöer.

21. Möjligheten för personer med funktionsnedsättning att tillgängligt kunna använda elektroniska tjänster även med beaktande av de språkliga rättigheterna ska främjas.

Ansvarig: FM

Läge: har genomförts delvis

Den nationella verksamhetsmodell som togs fram i finansministeriets AUTA-projekt började verkställas våren 2018. Målet är att det runt om i landet finns tillgång till digitalt stöd, både för digital ärendehantering och användning av utrustning. Verksamhetsmodellen för digitalt stöd baserar sig på nätverk som erbjuder stödet.

I nuläget erbjuds digitalt stöd av otaliga aktörer, bland annat organisationer, bibliotek, kommuner, företag och medborgarinstitut. I enlighet med verksamhetsmodellen utvecklar dessa aktörer tillsammans tillgången på digitalt stöd i Finland.

På riks nivå utvecklas det digitala stödet av Befolkningsregistercentralen. Hösten 2018 inleddes ett regionalt koordineringsarbete i fem pilotområden: Lappland, Österbotten, Norra Österbotten, Norra Karelen och Nyland. Avsikten är att under hösten 2019 utvidga den regionala koordineringen av det digitala stödet så att det blir rikstäckande.

För att stödja arbetet med att utveckla kvaliteten på de digitala tjänsterna har man tagit fram kvalitetskriterier för tjänsterna tillsammans med dem som utvecklar dem. Kvalitetskriterierna rör tjänsternas användbarhet, tillgänglighet, ett tydligt språk och beaktande av olika språkversioner. Dessutom anges i principerna för digitalisering att tjänsterna ska skapas med fokus på kunderna och att de ska vara lättanvända och säkra.

Delegationen Digi i vardagen har aktivt tagit upp synvinklar rörande tillgänglighet. I sin verksamhetsberättelse, som gavs ut våren 2019, föreslog delegationen att den kognitiva tillgängligheten ska säkerställas, att tillgängligheten ska utvecklas nationellt i samarbete med olika aktörer och att de elektroniska identifieringsverktygen ska vara tillgängliga för alla.

3.4.2 Åtgärder under programperioden

22. Åtgärdsprogrammet ”Digitala transport- och kommunikationstjänster görs tillgängliga” ska genomföras via resultatstyrningen vid förvaltningsområdets ämbetsverk.

Ansvarig: KM

Läge: har genomförts delvis (Åtgärdsprogrammet löper till 2021)

År 2017 publicerades ett åtgärdsprogram som gäller tillgängligheten i digitala transport- och kommunikationstjänster och som ska löpa fram till 2021. I programmet betonas att de allmänna transport- och kommunikationstjänsterna bör utvecklas så att de blir tillgängliga, det vill säga lämpliga för så många som möjligt. Utgångspunkten är att de ska vara så användbara och kundvänliga som möjligt. Programmet fokuserar också på förbättring av tillgången på information om den fysiska tillgängligheten inom transporten.

Programmet omfattar både digitala transporttjänster och digitala kommunikationstjänster och gäller främst kommunikationsministeriets förvaltningsområde. År 2017 ingicks ett mer detaljerat avtal med kommunikationsministeriet, ämbetsverken och Meteorologiska institutet om de mål som särskilt ska följas år 2018. För detta år sattes följande tre mål upp som resultatstyrningsmål:

1. Ämbetsverken ska i samarbete utarbeta en utredning om hur man kan utveckla kundnöjdhetsmätningarna och statistikmetoderna.
2. Ämbetsverken ska tillsammans genomföra ett projekt i vilket webbplatserna utvecklas så att de blir tillgängliga i enlighet med tillgänglighetsdirektivets tidtabeller och krav.

3. Ämbetsverken ska tillsammans inleda en utredning om vilka nytto- och kostnadseffektsmetoder som finns inom trafik- och kommunikationsområdet och om hur dessa för närvarande beaktar tillgängligheten.

Ämbetsverken har för alla tre resultatmål gjort upp en rapport om vad som genomförts i fråga om de mer detaljerade målen som man avtalat om. I rapporten ges också förslag på hur det skulle vara bra att fortsätta arbetets. Dessutom innehåller rapporten en översikt över hur arbetet framskridit i fråga om de övriga åtgärderna. År 2019 ska det utarbetas en mellanrapport om åtgärdsprogrammet.

23. Åtagandena enligt FN:s funktionshinderskonvention ska beaktas vid genomförandet av digitaliseringsprojekt.

Ansvarig: FM

Läge: har genomförts

När tillgänglighetsdirektivet verkställs fullgörs även en del av skyldigheterna i FN:s funktionshinderskonvention. Lagen om tillhandahållande av digitala tjänster, med vilken direktivet verkställs i Finland, ålägger myndigheterna att beakta tillgänglighetskraven i alla sina digitala tjänster. Lagen trädde i kraft den 1 april 2019. Bestämmelserna om tillgänglighetskraven genomförs stegvis med början den 23 september 2019. Verkställandet av lagen kommer att ha en stor inverkan på de digitala tjänsternas tillgänglighet. För rådgivningen och tillsynen i anknytning till verkställandet av lagen ansvarar enheten för tillgänglighetstillsyn vid Regionförvaltningsverket i Södra Finland.

I den arbetsgrupp som beredde det nationella verkställandet av direktivet fanns representanter från både VANE och Handikappforum. Även i den grupp som följer upp lagen om tillhandahållande av digitala tjänster finns representanter från både VANE och Handikappforum.

I webbtjänsten Suomi.fi har man samlat myndighetstjänster för olika livssituationer. Det har därmed blivit lättare att hitta tjänsterna. Till de tjänster som finns på Suomi.fi hör bland annat tjänster för identifiering, meddelanden och fullmakter. Med hjälp av meddelanden kan kunderna kommunicera med myndigheter digitalt på ett säkert sätt, och om det behövs kan de i tjänsten digitalt ge en annan person fullmakt att sköta sina ärenden i den digitala kanalen.

Det blir allt vanligare att använda meddelande- och fullmaktstjänsterna i Suomi.fi i olika myndigheters tjänster. Det finns också möjlighet att få stöd av Medborgarrådgivningen vid användning av tjänsterna. I arbetet med att utveckla Suomi.fi-tjänsterna och Suomi.fi-meddelandena har tillgängligheten varit ett prioriterat område. Målsättningen har varit att så många som möjligt ska kunna använda tjänsterna.

24. Genomförandet av tillgängligheten ska främjas i social- och hälsovårdsreformen.

Ansvarig: SHM

Läge: har genomförts

Regeringens proposition om anordnande av social- och hälsovården innehöll förslag till lagstiftning om tillgången på tjänster och tjänsternas tillgänglighet. I samband med detta förslags också lagstiftning uttryckligen om skyldigheten att främja tillgängligheten i social- och hälsovårdstjänsterna. Regeringens proposition förföll när den nya riksdagen tillträdde.

Dessutom utvecklade man tjänsternas tillgänglighet genom att främja utvecklingen av digitala tjänster och införandet av innovationer tillsammans med enheten för förändring av social- och hälsovården och enheten för digitalisering och informationshantering. I arbetet med att utveckla tjänsterna beaktades kompatibilitetsskyldigheterna och standardnivåerna för digitala tjänster i syfte att öka tillgången på tjänster och tjänsternas tillgänglighet. Principen om likabehandling har varit det centrala värde som utvecklingen av de digitala tjänsterna vilat på.

25. I informationen om tillgänglighetsförordningen ska betydelsen av tillgängligt byggande lyftas fram. Åtagandena enligt FN:s funktionshinderskonvention ska beaktas i handböcker och anvisningar. Avsikten är att via samarbetsnätverken delta i genomförandet av tillgänglighetsutbildning för planerare.

Ansvarig: MM

Läge: har genomförts

Miljöministeriet har deltagit i flera utbildningar där tillgänglighetsförordningen behandlats, och ministeriet har informerat om förordningen, om anvisningarna och om en handbok som anknyter till dessa. Se också svaret som gäller åtgärd 13.

3.5 Att leva självständigt och att delta i samhället

(Artikel 12, 14, 19 och 29 i funktionshinderskonventionen)

Personer med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att välja sin bosättningsort samt var och med vem de vill leva på samma villkor som andra. Personer med funktionsnedsättning ska ha tillgång till sådana tjänster som behövs för att stödja boendet och delaktigheten i samhället. Som exempel kan nämnas boendetjänster och personlig assistans.

Service som är avsedd för allmänheten ska vara tillgänglig på lika villkor för personer med funktionsnedsättning. Också specialtjänster, stödåtgärder och anpassningsåtgärder ska finnas som stöd för ett självständigt liv. För personer med funktionsnedsättning ska ordnas sådant stöd som de behöver i beslutsfattandet. Personer med funktionsnedsättning ska på samma villkor som andra ha möjlighet att delta i det politiska och offentliga livet.

3.5.1 Långsiktiga åtgärder

26. Tillgodoseendet av valfriheten inom den särskilda servicen för personer med funktionsnedsättning ska främjas.

Ansvarig: SHM

Läge: har genomförts

När valfrihetslagstiftningen bereddes hade man för avsikt att som ett nytt verktyg ta i bruk personlig budget i specialservicen för personer med funktionsnedsättning och att ersätta servicesedeln med en kundsedel. Men regeringens proposition om valfrihetslagstiftningen förföll när regeringen avgick den 8 mars 2019.

Med stöd av nuvarande lagstiftning har det genomförts försök med personlig budget med hjälp av systemet med servicesedlar och lagstiftningen om dessa. Omsorgen om utvecklingsstörda och andra tjänster för personer med funktionsnedsättning har hört till kundgrupperna. Tack vare denna verksamhet har valfriheten, kundorienteringen och kundens möjligheter att inverka på sina egna tjänster ökat, och i många områden kommer man att fortsätta med detta förfarande.

27. Stödet för beslutsfattande och god praxis inom detta ska utvecklas.

Ansvariga: SHM och JM

Läge: har genomförts

När valfrihetslagstiftningen bereddes hade man för avsikt att införa personlig budget och kundsedel i specialservicen för personer med funktionsnedsättning. Dessa nya verktyg skulle ha involverat kunden i högre grad och även fungerat som stöd för beslutsfattande. Men regeringens proposition om valfrihetslagstiftningen förföll när regeringen avgick den 8 mars 2019.

I samband med beredningen av reformen av klient- och patientlagarna och totalreformen av tjänsterna för personer med funktionsnedsättning planerades stödverktyg för beslutsfattande. Vid beredning av den förstnämnda lagstiftningen planerades bland annat viljeyttring och ett tjänstespecifikt stöd för beslutsfattande som konkreta meto-

der. Till den senare nämnda lagstiftningen planerades ett stödverktyg för beslutsfattande som kallades träning och stöd samt förfaranden som tryggar stödet vid beslutsfattande och som hänför sig till kundprocessen.

Med stöd av nuvarande lagstiftning har det genomförts försök med personlig budget med hjälp av systemet med servicesedlar och lagstiftningen om dessa. Omsorgen om utvecklingsstörda och annan funktionshinderservice har hört till kundgrupperna. Tack vare denna verksamhet har valfriheten, kundorienteringen och kundens möjligheter att inverka på sina egna tjänster ökat, och i många områden kommer man att fortsätta med detta förfarande.

28. Påverkan ska utövas så att institutionsboendet avvecklas senast 2020. Vidare ska påverkan utövas så att produktionen av bostäder för personer med funktionsnedsättning möjliggör boende enligt FN:s funktionshinderskonvention. Särskild vikt ska fästas vid avvecklingen av institutionsboende bland barn.

Ansvariga: MM och SHM

Läge: har genomförts

Hösten 2018 ordnade social- och hälsovårdsministeriet för alla landskap separata styrningsförhandlingar om tillgången på social- och hälsovårdstjänster. Vid förhandlingarna behandlades bland annat läget i fråga om funktionshinderservicen och i anslutning till detta hur långt man kommit i arbetet med att avveckla institutionsboendet och utveckla boendelösningar.

Representanter för SHM har också deltagit i många evenemang som ordnats av funktionshindersorganisationer och andra intressentgrupper. Vid dessa evenemang tog man upp KEHAS-programmet och statsrådets principbeslut om tryggnad av individuellt boende och tjänster för personer med utvecklingsstörning. Dessutom behandlades den nya lagstiftningen om funktionshinderservice som varit under beredning vid SHM och som gällde institutionsboendet och ersättandet av det med individuellt boende och tjänster senast 2020.

När regeringens proposition till ny lag om funktionshinderservice bereddes hade man för avsikt att genom lagen göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att i första hand få stöd för att kunna bo i en vanlig bostad och boendemiljö med hjälp av service som ordnas enligt individuella behov. Om detta inte vore möjligt, skulle boendet och tjänsterna enligt propositionen ordnas i en boendeserviceenhet avsedd för personer med funktionsnedsättning och inte vid en institution. När det gäller barn med funktionsnedsättning är det viktigast att säkerställa att barnet får bo med sin egen familj med tillräckliga stödåtgärder. Om det inte vore möjligt för ett barn med funktionsnedsättning att bo med den egna familjen med tanke på barnets bästa, skulle boendet

för barnet och behövliga tjänster ordnas i familjevård eller i ett litet gruppboende för barn.

Antalet personer med funktionsnedsättning som får långvarig institutionsvård har hela tiden minskat. Mellan 2014 och 2017 minskade antalet klienter med 16–22 procent per år. I slutet av 2017 fick 622 personer institutionsvård. Antalet barn som får långvarig institutionsvård har dock minskat långsammare än antalet vuxna, men det verkar som om utvecklingen har vänt. I slutet av 2017 fick 110 barn under 18 år långvarig institutionsvård vid institutioner för personer med utvecklingsstörning, vilket är 16 procent färre än under de två föregående åren.

29. Påverkan ska utövas för att ge personer med funktionsnedsättning en faktisk möjlighet att välja bosättningsort och boendeform.

Ansvarig: SHM
Läge: har genomförts

Representanter för SHM har deltagit i många evenemang som ordnats av funktionshindervisorganisationer och andra intressentgrupper. Vid dessa evenemang har man tagit upp lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården, socialvårdslagen, FN:s funktionshinderskonvention och de bestämmelser i lagstiftningen om funktionshindervis som gäller klientens självbestämmanderätt och deltagande samt statsrådets principbeslut om tryggnad av individuellt boende och tjänster för personer med utvecklingsstörning. Dessutom har man behandlat den nya lagstiftningen om funktionshindervis som varit under beredning vid SHM och som gäller individuellt boende och tjänster.

År 2019 genomför Institutet för hälsa och välfärd på uppdrag av SHM en utbildningsturné vars syfte är att stärka kundernas delaktighet i funktionshindervis och att ge de sakkunniga i kommunerna och landskapen mer kunskap om organisering och upphandling, bland annat i fråga om boendetjänster. Utbildningen är avsedd för myndigheter, kundrepresentanter (råden och organisationerna för personer med funktionsnedsättning), förtroendevalda, tillsynsmyndigheter och tjänsteproducenter som är involverade i organiseringen och upphandlingen av funktionshindervis i kommunerna och landskapen.

3.5.2 Åtgärder under programperioden

30. God praxis inom stödet för beslutsfattande ska kartläggas tillsammans med funktionshindervisorganisationerna.

Ansvariga: SHM och JM
Läge: har genomförts

Se svaret som gäller åtgärd 26 och 27. Utöver dessa pågår ett projekt som syftar till att inom socialarbetet för personer med funktionsnedsättning ta fram en beskrivning av en klientprocess som säkrar klienternas delaktighet. I projektet, som kallas VamO-projektet (Osallisuuden varmistaminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen vammais-sosiaalityön asiakasprosessissa), insamlas, testas och införs fungerande arbetsmetoder och rutiner som stöder klienternas delaktighet.

I projektet undersöks och utvecklas expertis, klientprocesser och klienternas delaktighet tillsammans med forskare, utvecklingsansvariga, socialarbetare och klienter. Social- och hälsovårdsministeriet har medverkat i projektet, och tack vare projektet har ämnet behandlats mångsidigt och framgångsrikt.

31. I beredningen och verkställigheten av lagstiftningen om självbestämmanderätt ska säkerställas att de särskilda behoven för personer med funktionsnedsättning och åtagandena i enlighet med FN:s funktionshinderskonvention beaktas.

Ansvarig: SHM
Läge: har genomförts

I beredningen av lagstiftning om klienters och patienters rättigheter, inbegripet lagstiftningen om självbestämmanderätt, har man beaktat och skall man även framöver beakta de särskilda behov som personer med funktionsnedsättning har och åtagandena enligt FN:s funktionshinderskonvention.

32. Beaktandet av åtagandena i enlighet med FN:s funktionshinderskonvention ska säkerställas i den nya funktionshinderslagstiftningen och i verkställigheten av denna.

Ansvarig: SHM
Läge: har genomförts

Åtagandena enligt FN:s funktionshinderskonvention har beaktats i totalreformen av lagstiftningen om funktionshinderservice och i de planer som rör verkställandet av den. Detta kan ses konkret dels i bestämmelserna om klientprocesserna, dels i specialservicen.

Totalreformen har beretts i ett öppet och brett samarbete med olika aktörer, och avsikten är att fortsätta samarbetet även i verkställighetsfasen. Men regeringens proposition med förslag till lag om funktionshinderservice förföll när regeringen avgick den 8 mars 2019, och hur detta arbete fortsätter beror på vad följande regering beslutar.

33. För att främja avvecklingen av institutionsboendet och utvecklingen av individuella boendelösningar i enlighet med FN:s funktionshinderskonvention ska ett möte för uppföljning av programmet Kehas ordnas. Påverkan ska utövas så

att det för personer med utvecklingsstörning erbjuds tillräckligt med olika boendelösningar, i synnerhet inom det vanliga bostadsbeståndet.

Ansvariga: SHM och MM
Läge: har genomförts delvis

Något separat möte för uppföljning av Kehas-programmet har inte ordnats. På grund av begränsade resurser har SHM prioriterat beredningen av den nya lagstiftningen om funktionshinderservice samt ett brett samarbete med intressentgrupper och en öppen kommunikation i de olika faserna av lagberedningen.

Hösten 2018 ordnade social- och hälsovårdsministeriet för alla landskap separata styrningsförhandlingar om tillgången på social- och hälsovårdstjänster. Vid förhandlingarna behandlades bland annat läget i fråga om funktionshinderservicen, och i anslutning till detta särskilt hur långt man kommit i arbetet med att avveckla institutionsboendet och att utveckla boendelösningar.

Representanter för SHM har också deltagit i många evenemang som ordnats av funktionshindersorganisationer och andra intressentgrupper. Vid dessa evenemang har man tagit upp Kehas-programmet och statsrådets principbeslut om tryggnad av individuellt boende och tjänster för personer med utvecklingsstörning. Dessutom har man behandlat den nya lagstiftningen om funktionshinderservice som varit under beredning vid SHM och som gällt institutionsboendet och ersättandet av det med individuellt boende och tjänster.

Representanter för SHM deltog i bland annat THL:s seminarium Palvelut yksilöllisen asumisen tukena, som ordnades den 15 mars 2018. På seminariet behandlades boendetjänster för personer med funktionsnedsättning. SHM har också varit involverat i ett partnerskapsinitiativ som initierats av MM och Kehitysvammaliitto – Förbundet Utvecklingshämning, liksom i ett nätverksprojekt vars syfte är att få kommuner och producenter av boendeservice att bli aktiva och engagerade i arbetet med att utveckla mångsidiga boendelösningar. Till åtgärderna i projektet hör bland annat att samla goda förfaranden i fråga om boende för personer med funktionsnedsättning på en webbplats som drivs av Förbundet för Utvecklingshämning (<https://verneri.net/asumisen-tekoja/tekoja/>).

Miljöministeriet finansierade skapandet av webbplatsen Asumisen tekoja (<https://verneri.net/asumisen-tekoja/>). ARA har finansierat ordnande av stödboende, till exempel via bostadsgrupper och enskilda hyreshus i vilka invånarna får det stöd som de behöver i hemmet eller vid ett serviceställe i området. Även byggandet av grupphem fortsätter.

34. Resultaten av utredningen om jämlikheten inom boendet för personer med utvecklingsstörning ska utnyttjas för att förbättra boendet.

Ansvarig: MM

Läge: har genomförts delvis

Insatser för jämlikheten i fråga om boende har gjorts via informationsstyrning. Till exempel planlägningsfrågor i anknytning till specialgruppers boende har lyfts upp. Miljöministeriet anser det vara viktigt att fastighetsbeskattningen förenhetligas så att alla personer med funktionsnedsättning har samma fastighetsskatt och att den motsvarar fastighetsskatten för allmänt boende. Behandlingen av detta ställningstagande hänfördes till finansministeriet, som ansvarar för beskattningen. Miljöministeriet har främjat boende i vanliga bostäder.

35. Anvisningarna om personlig assistans ska preciseras bland annat genom Handboken om funktionshinderservice. I arbetet ska samarbete bedrivas med experter vid funktionshindersorganisationerna.

Ansvarig: SHM

Läge: har genomförts

Anvisningarna om personlig assistans har uppdaterats, och de hålls uppdaterade i den elektroniska handboken om funktionshinderservice. Juristgruppen för handboken har kontrollerat särskilt texten om rättspraxis. Redaktionsrådet för handboken har gått igenom hela materialet och strukturen och en svenskspråkig expertgrupp har haft i uppgift att granska de aktuella frågorna och uppdateringen av helhetsbilden. I dessa gruppernas arbete deltar personer från både funktionshindersorganisationer och myndigheter. Avsnitten om de centrala reformerna som rör personlig assistans har uppdaterats. Dessutom har det gjorts en hel del ändringar av handbokens innehåll och struktur.

36. Stöd för verkställigheten i landskapen: Åtgärder ska vidtas för att säkerställa att de särskilda behoven för personer med funktionsnedsättning beaktas och individuella lösningar genomförs.

Ansvarig: SHM

Läge: har genomförts delvis

I och med att totalreformen av social- och hälsovården inte blev av, och därmed inte heller totalreformen av funktionshinderservicen, nådde man i fråga om landskapsstrukturen inte till verkställighetsfasen, eftersom de föreslagna lagarna inte trädde i kraft.

Sektorsövergripande utvecklingsarbete hann dock inledas och genomföras i landskapen via olika projekt och försök. I dessa beaktades specialbehoven hos personer med funktionsnedsättning på behörigt sätt, och detta samt individuella lösningar stod i

fokus åtminstone i försöken med servicesedel och personlig budget. För totalreformernas del hade man också planerat en verkställighetsfas utifrån dessa två principer.

37. Tillämpningsanvisningarna för socialvården och funktionshinderservicen ska preciseras så att respekten för privatlivet för personer med funktionsnedsättning och deras övertygelse beaktas vid valet av assistans- och vårdpersonal.

Ansvarig: SHM

Läge: har genomförts delvis

I den elektroniska handboken om funktionshinderservice, som Institutet för hälsa och välfärd publicerat, finns ett avsnitt om den assisterande personens kön. I avsnittet betonas rättigheten för personer med funktionsnedsättning att bestämma vilket kön den assisterande personen ska ha i intima situationer, till exempel vid skötsel av den personliga hygien.

På uppdrag av social- och hälsovårdsministeriet ska Institutet för hälsa och välfärd 2020 genomföra en enkätundersökning i vilken man tar reda på bland annat vilka åsikter personer med funktionsnedsättning har om hur deras rättigheter förverkligas i situationer när de får assistans i könssensitiva situationer.

Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården ska precisera sin styrning av socialvårdsenheterna och den formulärmall som finns för socialservicens egenkontrollplan i fråga om de könssensitiva assistanssituationerna.

38. Medvetenheten om tillämpningen av upphandlingslagen ska förbättras så att rätten för personer med funktionsnedsättning till ett självständigt liv, tjänster enligt behov och självbestämmanderätt förverkligas.

Ansvariga: ANM och SHM

Läge: har genomförts

Hösten 2018 beviljade regeringen finansiering för organisering av funktionshinderservice och för utveckling av upphandlingskompetensen. År 2019 ska Institutet för hälsa och välfärd tillsammans med intressentgrupper på uppdrag av SHM genomföra en utbildningsturné vars syfte är att stärka klienternas delaktighet i funktionshinderservicen och att ge de sakkunniga i kommunerna och landskapen mer kunskap om organisering och upphandling.

Utbildningen är avsedd för de myndigheter, klientrepresentanter (råden och organisationerna för personer med funktionsnedsättning), förtroendevalda, tillsynsmyndigheter och tjänsteproducenter som är involverade i organiseringen och upphandlingen av funktionshinderservice i kommunerna och landskapen. Utbildningarna ordnas på olika orter i Finland, och dessutom ordnas temabaserade workshoppar enligt önskemål.

I den elektroniska handboken om funktionshindersservice som publicerats av Institutet för hälsa och välfärd finns ett avsnitt om frågor relaterade till detta tema. Materialet finns att tillgå i en tryckt version, och denna har delats ut på utbildningarna och även på annat sätt öppet. Se även svaret som gäller åtgärd 29.

3.6 Mobilitet

(Artiklar 9, 18 och 20 i funktionshinderskonventionen)

Personer med funktionsnedsättning ska ha möjlighet till fri rörlighet. Personer med funktionsnedsättning ska ha rätt till personlig rörlighet med största möjliga oberoende. Denna rättighet ska garanteras genom att underlätta rörligheten på det sätt de vill och när de vill och genom att ordna den skäligen hjälp och det stöd som behövs. Det är viktigt att trygga tillgången till tillgängliga transporter och tillgänglig information om tjänster.

3.6.1 Långsiktiga åtgärder

39. Tillgänglig trafik och kommunikation ska främjas.

Ansvarig: KM

Läge: har genomförts

Kommunikationsministeriet främjar tillgängligheten inom transport och kommunikation på många sätt. Transportservicelagens genomslagskraft bedöms med hjälp av transport- och kommunikationsverkets utredningar och indikatorer. Dessutom publicerade kommunikationsministeriet ett åtgärdsprogram för 2017–2021, se närmare punkt 22.

Våren 2019 inleddes arbetet med att reformera lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation. Avsikten med denna reform är att verkställa kraven enligt EU-direktivet om audiovisuella medietjänster (AVMS-direktivet) och bestämmelserna i den europeiska kodexen för elektronisk kommunikation. Genom AVMS-direktivet utvidgas skyldigheterna i fråga om tillgänglighet. Utöver televisionsaktörerna åläggs också de som tillhandahåller beställningsvideotjänster att kontinuerligt och stegvis göra sina tjänster mer tillgängliga. I den europeiska kodexen för elektronisk kommunikation främjas tillgängligheten bland annat via regleringen av samhällsomfattande tjänster.

40. Tillgodoseendet av rättigheterna för passagerare med funktionsnedsättning eller nedsatt rörlighet och rättigheterna med stöd av de eventuella ändringarna av tågpassagerarförordningen ska övervakas. För övervakningen svarar Trafi tillsammans med konsumentombudsmannen.

Ansvarig: KM
Läge: har genomförts

Övervakningsskyldigheten är enligt lagen kontinuerlig och behandlingen av ändringen av EU:s järnvägsansvarsförordning fortsätter i en arbetsgrupp tillsatt av rådet.

41. Ändamålsenligheten hos bilskattestödet för personer med funktionsnedsättning ska utvärderas. Möjligheterna att ersätta detta genom att utveckla social- och hälsovårdsministeriets servicesystem ska utredas.

Ansvariga: FM och SHM
Läge: har inte genomförts

Det har inte ännu varit möjligt att inleda beredning genom vilken det nuvarande bilskattestödet för personer med funktionsnedsättning skulle ersättas med ett servicesystem inom SHM:s förvaltningsområde som bättre skulle stödja deras möjlighet att röra sig. Åtgärden ingick inte i förra regeringsperiodens regeringsprogram och kunde därför inte genomföras under den regeringsperioden.

3.6.2 Åtgärder under programperioden

42. Verkställigheten av lagen om trafikservice ska övervakas och konsekvenserna för rörligheten för personer med funktionsnedsättning ska följas upp bland annat i fråga om taxitrafiken.

Ansvarig: KM
Läge: har genomförts

Transport- och kommunikationsverket (Traficom) följer effekterna av lagen om transportservice (320/2017) och den taxireform som lagen förde med sig med olika mått och undersökningar. Den 21 mars 2019 publicerade verket uppgifter om en enkätundersökning som gjordes efter reformen i augusti och september 2018. Uppföljning av effekterna av lagen om transportservice görs regelbundet. Enkäten gjordes första gången cirka ett år innan lagreformen trädde i kraft. Nästa enkät ska göras 2020.

Våren 2019 bad dessutom bad kommunikationsministeriet Transport- och kommunikationsverket att i samarbete med andra myndigheter som har anknytning till frågan utreda hur taxiresor som ordnas med stöd av lagen om service och stöd på grund av handikapp och socialvårdslagen fungerar och hur taxiförmedlingscentralernas verksamhetssätt kan förbättras i syfte att trygga resenärernas ställning.

3.7 Utbildning

(Artikel 24 i funktionshinderskonventionen)

Personer med funktionsnedsättning har rätt till utbildning på lika villkor som andra. Personer med funktionsnedsättning får inte utestängas från det allmänna utbildningssystemet på grund av sin funktionsnedsättning. Personer med funktionsnedsättning ska ha tillgång till en integrerad och kostnadsfri grundutbildning av kvalitet och till undervisning som följer efter grundutbildning på sina hemorter. Personer med funktionsnedsättning ska erbjudas skälig anpassning utifrån personliga behov. De ska ges nödvändigt stöd inom det allmänna utbildningssystemet.

3.7.1 Långsiktiga åtgärder

43. Hur den inkluderande inlärningen enligt artikel 24 i funktionshinderskonventionen genomförs i samband med verkställigheten av lagstiftningen ska följas upp på alla utbildningsstadier.

Ansvarig: UKM

Läge: har genomförts delvis

Genom utbildningsförvaltningens statistiktjänst Vipunen och tjänsten KOSKI följs bland annat hur studerande som fått särskilt eller krävande särskilt stöd söker sig till utbildning och genomgår utbildning.

44. Det ska möjliggöras att personer med funktionsnedsättning har tillgång till och kan delta i utbildning på ett sådant sätt att deras individuella behov beaktas och behövliga stödtjänster möjliggörs.

Ansvarig: UKM

Läge: har genomförts delvis

VIP-verksamheten har inletts. Regionala samarbetsnätverk som benämns VIP-nätverk har bildats av sjukhusundervisningsenheterna, Elmeri-skolorna, statens skolhem, de kommunala specialskolorna, Centret för lärande och kompetens Valteri samt forsknings- och utbildningsenheterna vid universitet och andra specialpedagogiska forsknings- och utbildningsenheter. Nätverket består av fem samarbetsområden. Dessa nätverk ska utvecklas till styrnings- och servicenätverk för det krävande särskilda stödet.

Genom utvecklingsverksamheten vill man koppla samman och fördjupa de regionala resurserna i form av kompetens i krävande särskilt stöd inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen, den grundläggande utbildningen och påbyggnadsundervisningen. Målsättningen är att behoven hos elever som behöver krävande särskilt stöd

och deras lärare ska tillgodoses mer flexibelt och mångsidigt i barnens och ungdomarnas egna miljöer, såsom närskolor. Utvecklingsarbetet sker i fem områden, som motsvarar de områden som planerades i samband med social- och hälsovårdsreformen.

Målet för yrkesutbildningen är att se till att alla som har slutfört den grundläggande utbildningen eller som saknar en yrkesinriktad examen får en utbildningsplats. Tillgänglighet utgör utgångspunkt vid antagning till studier. En omständighet i anslutning till sökandens hälsotillstånd eller funktionsförmåga får inte vara ett hinder för antagning som studerande.

Som studerande kan dock inte den antas som på grund av sitt hälsotillstånd eller sin funktionsförmåga inte kan genomföra utbildningsrelaterade praktiska uppgifter vid en läroanstalt, på en arbetsplats eller i en annan inlärningsmiljö, om kraven på säkerhet vid de så kallade SORA-examina så förutsätter och om detta hinder inte kan undanröjas med rimliga åtgärder. Utbildningsanordnaren ska ge den sökande information om vilka krav på hälsotillstånd och andra förutsättningar som hänför sig till avläggande av examen eller genomförande av utbildning.

Studerande har lagstadgad rätt att få undervisning och handledning samt personlig och annan behövlig studiehandledning. Utöver det som anges i examensgrunderna kan man som en del av examensutbildningen även ordna studier som stöder studie-färdigheterna. Studerande har också rätt till särskilt stöd eller krävande särskilt stöd.

Det är också möjligt att avvika från de krav på yrkesskicklighet eller de mål för kunnandet som anges i examensgrunderna om dessa till någon del är oskäligen för den studerande med hänsyn till förhållandena eller tidigare förvärvat kunnande eller om avvikelsen är motiverad av skäl som har samband med den studerandes funktionsnedsättning eller hälsotillstånd.

Den nya gymnasielagen (714/2018) träder i kraft den 1 augusti 2019. Tack vare denna kommer gymnasieeleverna att få mer personlig studiehandledning, stöd för lärandet och vid behov specialundervisning. En studerande som har svårt att klara av studierna har rätt att få specialundervisning och annat stöd för lärandet enligt individuella behov. Genom bestämmelserna tryggas de studerandes möjligheter till jämlika studier, oberoende av till exempel en funktionsnedsättning. Specialundervisning kan ges av speciallärare som har den behörighet som lagstiftningen kräver. De nya bestämmelserna börjar tillämpas i den utbildning som börjar den 1 augusti 2021.

Utvecklingsprojektet OHO!, som genomförs 2017–2019 med finansiering från undervisnings- och kulturministeriet, främjar de studerandes studieförmåga och välbefinnande genom att förbättra deras känsla av delaktighet i studiegemenskapen. Projektet är uppdelat i tre tematiska delar:

- Hyvään alkuun (En bra början) – stöder de studerandes engagemang i studierna och högskolegemenskapen genom att utveckla de orienterande utbildningarna, tutorverksamheten och egenlärarverksamheten och genom att ta fram metoder att koppla arbetslivsteman till handledningen redan när studierna inleds.
- Pedagogiikalla hyvinvointi (Välbefinnande genom pedagogik) – fokuserar dels på att utveckla den kollaborativa pedagogiken med hjälp av utbildningsserier för lärare, dels på att skapa forskningsbaserade indikatorer och analysverktyg för välbefinnande, motivation, aktörskap och studiefärdigheter.
- Kaikkien korkeakoulu (Allas högskola) – utarbetar enhetliga kriterier för tillgänglighet utifrån en riksomfattande kartläggning av tillgängligheten i högskolorna och utvecklar pedagogiska arbetsredskap som främjar tillgängligheten.

År 2018 startades med finansiering från undervisnings- och kulturministeriet ett projekt (TUVET) med uppdraget att stärka kunnandet i fråga om det krävande särskilda stödet inom grund- och fortbildningsutbildningen för lärare och att stödja verksamheten i det riksomfattande styrnings- och servicenätverket för krävande särskilt stöd.

Forskningsprojektet ska producera forskningsbaserad information som kan utnyttjas inom det krävande särskilda stödet. Dessutom ska det producera forskningsbaserad information som är till nytta i multiprofessionellt samarbete. Informationen ska användas inom utbildningen av lärare för den grundläggande utbildningen och i fortbildningen för lärare.

45. Lika utbildningsmöjligheter och förvärvandet av kompetens i olika livsfaser ska främjas enligt utbildningsbehovet med hänsyn till livslångt lärande (examina, examensdelar, omskolning, komplettering av kompetens osv.).

Ansvarig: UKM

Läge: har genomförts delvis

Utgångspunkten inom den kundorienterade och kompetensbaserade yrkesutbildningen är att man svarar på de olika studerandenas individuella kompetensbehov och beaktar både arbetslivets och individens behov. Förändringarna i verksamhetsmiljön leder till att människor får ett större behov av att utveckla och förnya sin kompetens under sin yrkesbana, liksom i de olika faserna av sin livscykel, vilket även gäller personer som behöver krävande särskilt stöd.

Detta kan observeras vid ansökningarna till utbildning – ett allt större antal personer som behöver detta stöd söker till yrkesutbildning via den kontinuerliga ansökan. Via den kontinuerliga ansökan kan man söka till utbildning för att komplettera, öka eller förnya sitt kunnande enligt behoven i arbetslivet och möjligheterna att få arbete.

46. Lika deltagande för personer med funktionsnedsättning i förskoleundervisning, grundläggande utbildning, gymnasieutbildning, yrkesutbildning, utbildning inom fritt bildningsarbete och högskoleutbildning ska främjas genom att öka medvetenheten om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning.

Ansvarig: UKM

Läge: har genomförts delvis

Målsättningen med den nya lagen om småbarnspedagogik har varit att utveckla anordnandet av småbarnspedagogiken för barn som behöver stöd, även barn med funktionsnedsättning. Enligt 5 § i lagen ska kommunen ordna småbarnspedagogik i den omfattning och i den form som behovet i kommunen förutsätter. I 7 § finns bestämmelser om mångprofessionellt samarbete.

I 3 § anges syftet med småbarnspedagogiken. Målen är omfattande. Enligt lagen är syftet med småbarnspedagogiken bland annat att hos varje barn främja en helhetsmässig uppväxt, utveckling, hälsa och ett helhetsmässigt välbefinnande i enlighet med barnets ålder och utveckling, att stödja barnets förutsättningar för lärande och främja livslångt lärande och uppfyllandet av utbildningsmässig jämlikhet, att erbjuda alla barn likvärdiga möjligheter till småbarnspedagogik, främja likabehandling och att identifiera barnets individuella behov av stöd och, när det uppkommit behov av stöd, ordna ett ändamålsenligt stöd inom småbarnspedagogiken, vid behov i form av mångprofessionellt samarbete.

I 23 § i lagen om småbarnspedagogik föreskrivs att det för varje barn på ett daghem eller i familjedagvård ska göras upp en individuell plan för småbarnspedagogik i syfte att genomföra barnets fostran, undervisning och vård. Planen ska ange målen för småbarnspedagogiken på ett sätt som stöder barnets utveckling, lärande och välbefinnande samt åtgärderna för att uppnå målen. Dessutom ska man i planen ange barnets behov av stöd, stödåtgärderna och hur de ska genomföras.

Den individuella planen görs upp i samarbete mellan personalen och barnets föräldrar eller andra vårdnadshavare. Övriga myndigheter, sakkunniga och andra behövliga parter som stöder barnets utveckling och lärande kan delta i uppgörandet av planen. Om bedömningen av stödbehovet kräver sådan expertis som finns hos social- och hälsovårdsmyndigheterna, ska dessa på begäran av anordnaren av småbarnspedagogiken delta i bedömningen.

Minst en gång om året ska genomförandet av barnets individuella plan, barnets behov av stöd, hur väl det räcker till och hur ändamålsenligt det är utvärderas och planen ses över. Om barnets behov så kräver ska översynen ske oftare. Kommunen, samkommunen eller den privata serviceproducenten ska se till att det inom småbarnspedagogiken finns tillräckligt med sådan personal som uppfyller respektive behörighetsvillkor som föreskrivs i lagstiftningen, så att syftet med småbarnspedagogiken kan uppnås och så att också stödbehoven hos barn med funktionsnedsättning och övriga barn kan tillgodoses. Kommunen ska i den utsträckning som motsvarar behovet inom småbarnspedagogiken ha tillgång till tjänster av en speciallärare i småbarnspedagogik.

Den reviderade lagen om yrkesutbildning möjliggör en jämlik yrkesutbildning även för personer med funktionsnedsättning. Kännedomen om dessa personers lika rättigheter och delaktighet har ökats bland annat genom olika utbildningar och diskussionsmöten inom yrkesutbildningen samt med hjälp av projekt, nätverk, handböcker och broschyrer.

47. Medvetenheten om möjligheterna till sådana rimliga anpassningar inom utbildningen som avses i diskrimineringslagen ska ökas.

Ansvarig: UKM
Läge: har genomförts delvis

De rimliga anpassningarna enligt diskrimineringslagen har beaktats i lagstiftningen om yrkesutbildningen, och de som ordnar yrkesutbildning och andra intressentgrupper har getts information om dem.

3.7.2 Åtgärder under programperioden

48. Påverkan ska utövas så att de särskilda behoven för barn och unga med funktionsnedsättning beaktas i programmet Skolan i rörelse.

Ansvarig: UKM
Läge: har genomförts delvis

Jämlikhet har varit ett riktat understödkriterium (utöver ministeriets allmänna jämlikhetskriterier) när undervisnings- och kulturministeriet och regionförvaltningsverken beviljat statsunderstöd för åtgärderna i programmet Skolan i rörelse och andra åtgärder som syftar till att öka elevernas fysiska aktivitet. Riktat understöd har beviljats även till projekt som uttryckligen förbättrar möjligheterna för elever som behöver särskilt stöd att röra sig under skoldagen.

Våren 2019 genomförde Statens idrottsråd en utvärdering av programmet Skolan i rörelse (Valtion liikuntaneuvoston julkaisu 2019:4). Målet att öka elevernas delaktighet, som var ett av programmets mål, har genomförts till vissa delar i planeringen och genomförandet av verksamheten. Enligt utvärderingen kräver elevernas delaktighet utvecklingsåtgärder i kommunerna och skolorna, i synnerhet deras deltagande i utvärderingen av Skolan i rörelse-verksamheten. På grundval av det tillgängliga materialet var det inte möjligt att dra särskilt långtgående slutsatser om huruvida de som rör sig minst eller hör till en specialgrupp blev mer delaktiga i skolorna. Materialet tydde på att det fanns lokala variationer i hur man beaktat specialgrupper och minoriteter.

49. Utarbetandet av likabehandlingsplaner inom utbildningen ska främjas och följas upp.

Ansvarig: UKM

Läge: har genomförts delvis

Yrkesutbildningsanordnarna ombads informera om huruvida de utöver undervisnings- och kulturministeriets säkerhetsutredning även utarbetat likabehandlingsplaner. Enligt enkätens kvalitativa resultat har planerna till största delen utarbetats.

50. Uppgifter om god praxis inom inkluderande undervisning ska samlas in och spridas.

Ansvarig: UBS

Läge: har genomförts delvis

God praxis inom inkluderande undervisning har tillämpats i olika projekt inom yrkesutbildningen, såsom De bästa-projekten, regionala lärarutbildningsforum, Zoomi-projektet och webbplatsen Goda modeller.

51. Utnyttjandet av tillgänglig teknik i undervisningen och utbildningen samt inom styrningen och kommunikationen avseende utbildningen ska främjas (inkl. hjälpmedel och tillgängliga digitala inlärningsmiljöer).

Ansvarig: UKM

Läge: har genomförts delvis

Celia, som hör till undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde, är ett nationellt kunskapscentrum för tillgänglig litteratur och publicering. Det stöder jämlikheten när det gäller läsning och lärande. Det producerar och förmedlar litteratur i tillgänglig form, bland annat ljudböcker och punktskriftsböcker, i samarbete med bibliotek och förläggare.

Celias böcker kan användas av alla som har svårigheter med att läsa en vanlig bok på grund av dyslexi, en sjukdom, en funktionsnedsättning eller något motsvarande.

Det är helt gratis att låna skön- och facklitteratur från Celia. Utöver skön- och facklitteratur producerar Celia läroböcker i tillgänglig form för grundskolan, gymnasiet och yrkesutbildningen samt kursböcker för högskolorna.

Arbetet inom Det bästa digistödet-projektet, som är en del av Det bästa kunnandet-projektet, främjar för sin del utnyttjandet och utvecklingen av teknik som stöd i utbildning, handledning och kommunikation.

I högskoleutbildningens utvecklingsprojekt DigiCampus (2018–2020), som finansieras av undervisnings- och kulturministeriet, skapas för de finska högskolorna en gemensam digital molnlärmiljö som ska stöda möjligheterna att studera året runt. Dessutom tar man fram en pedagogisk-digital verksamhetsmodell för stödtjänsterna och ett kvalitetsmått för lärmiljöer samt utvecklar campusens fysisk-digitala lärlandskap och tentamenstjänsten Exam.

Med stöd från DigiCampus delprojekt Esteettömyys ja saavutettavuus (ESA) skapas för DigiCampus etablerade, föredömliga rutiner och verksamhetsmodeller för att säkra tillgängligheten samt mekanismer för kontinuerlig utvärdering av rutinerna. Det material och den utbildning som tagits fram i projektet kan utnyttjas av alla högskolor.

År 2018 beviljades finansiering för ett projekt som ska utveckla den teckenspråkiga lärarutbildningen. Projektet hör till Lärarutbildningsforumets utvecklingsprojekt och syftet med det är att planera och genomföra fortbildning för teckenspråkiga lärare. Samtidigt ska ett digitalt undervisningsmaterial tas fram för riksomfattande användning i undervisningen på teckenspråk.

52. Delaktigheten för personer med funktionsnedsättning i elev- och studerandekårsarbetet ska främjas.

Ansvarig: UKM

Läge: har genomförts delvis

I den reviderade lagen om yrkesutbildning föreskrivs om tryggnad av de studerandes påverkningsmöjligheter och om studerandekårer. Utbildningsanordnaren ska säkerställa att studerandena har möjlighet att påverka utbildningsanordnarens verksamhet och utvecklandet av den samt beslut som gäller de studerande och påverkar deras ställning. Utbildningsanordnarens läroanstalt ska ha en studerandekår som består av dess studerande.

3.8 Hälsa, habilitering och rehabilitering

(Artiklar 25 och 26 i funktionshinderskonventionen)

Personer med funktionsnedsättning har rätt att åtnjuta bästa möjliga hälsa och utan diskriminering på grund av funktionsnedsättning. Personer med funktionsnedsättning ska erbjudas samma utbud, kvalitet och standard avseende kostnadsfria eller subventionerade tjänster som erbjuds andra personer.

Dessutom har personer med funktionsnedsättning rätt till sådana hälso- och sjukvårdstjänster som de behöver särskilt på grund av sin funktionsnedsättning. Hälso- och sjukvårdstjänsterna ska erbjudas så nära personernas egna hemorter som möjligt, även på landsbygden.

För personer med funktionsnedsättning ska ordnas heltäckande habiliterings- och rehabiliteringstjänster bland annat genom kamratstöd för att de ska kunna uppnå och vidmakthålla största möjliga oberoende, full fysisk, mental, social och yrkesmässig förmåga samt fullt inkluderande och deltagande i livets alla aspekter.

3.8.1 Långsiktiga åtgärder

53. Tillgången för personer med funktionsnedsättning till habilitering, rehabilitering och hälso- och sjukvårdstjänster ska säkras i enlighet med FN:s funktionshinderskonvention.

Ansvarig: SHM

Läge: har genomförts delvis

Under handlingsprogrammets genomförandeperiod bereddes en helhetsreform av rehabiliteringen och hälso- och sjukvårdstjänsterna som bättre än tidigare skulle ha tryggt dessa tjänster. Totalreformen av rehabiliteringssystemet genomfördes dock inte under genomförandeperioden, eftersom den delvis var kopplad till totalreformen av social- och hälsovården, som inte blev av.

I totalreformen av social- och hälsovården skulle habiliteringen och rehabiliteringen ha organiserats och genomförts på ett annat sätt, till exempel så att landskapen hade fått ansvar för en större del av organiseringen och koordineringen.

Arbetet med att reformera social- och hälsovården, den sociala tryggheten och rehabiliteringssystemet kommer antagligen igång under den regeringsperiod som börjar 2019 och kommer att sträcka sig över flera regeringsperioder. I detta arbete ska man beakta att det i FN:s funktionshinderskonvention föreskrivs skyldighet att förstärka till-

gången till habilitering och rehabilitering samt hälso- och sjukvårdstjänster för personer med funktionsnedsättning och att säkerställa utkomstskyddet för dem under habilitering och rehabilitering.

3.8.2 Åtgärder under programperioden

54. Åtagandena med stöd av FN:s funktionshinderskonvention ska beaktas i den helhetsreform av rehabiliteringssystemet som avses i regeringsprogrammet.

Ansvarig: SHM

Läge: har genomförts delvis

Totalreformen av rehabiliteringssystemet genomfördes dock inte under genomförandeperioden, eftersom den delvis var kopplad till totalreformen av social- och hälsovården, som inte blev av. I totalreformen av social- och hälsovården skulle habiliteringen och rehabiliteringen ha organiserats och genomförts på ett annat sätt, till exempel så att landskapen hade fått ansvar för en större del av organiseringen och koordineringen.

De förslag som lagts fram av kommittén för reformering av rehabiliteringen kommer att ligga till grund för kommande utveckling av rehabiliteringssystemet. Både i kommitténs arbete och i planeringen av totalreformerna beaktades på vederbörligt sätt skyldigheterna och målen i FN:s funktionshinderskonvention. Verkställandet av reformen av rehabiliteringssystemet utifrån kommitténs förslag blir en uppgift som ska genomföras under den nya regeringsperioden, och den kommer att sträcka sig över flera regeringsperioder.

55. Tillräckliga och högklassiga hjälpmedelstjänster ska garanteras bland annat genom att precisera utlämningsgrunderna och förbättra rättsskyddet.

Ansvarig: SHM

Läge: har genomförts delvis

Social- och hälsovårdsministeriet publicerade i augusti 2018 handboken "Valtakunnalliset lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet – Opas apuväline-työtä tekeville ammattilaisille ja ohjeita asiakkaille". Syftet med handboken är att för-
enhetliga grunderna för överlämnande av hjälpmedel i medicinsk rehabilitering.

Handboken utarbetades i anslutning till arbetet i arbetsgruppen Valtakunnallisen hoidon saatavuuden ja yhtenäisten hoidon perusteiden työryhmä (arbetsgrupp för nationell tillgång till vård och de enhetliga grunderna för vård). Handboken innehåller allmänna principer för rutinerna vid överlämnande av hjälpmedel i medicinsk rehabilitering och närmare anvisningar för hjälpmedelsgrupper.

Handboken kommer att uppdateras flexibelt enligt behovet. En sakkunnigarbetsgrupp har lagt fram ett förslag om hur handboken ska uppdateras och om vilka uppgifter som ska ingå (s. 32 i handboken) och preciserat förslaget i senare diskussioner med SHM.

Handboken behandlar inte grunderna för överlämnande av hjälpmedel som omfattas av lagstiftningen om FPA och om funktionshinderservice. I en del av samkommunerna för social- och hälsovård har kunnandet om hjälpmedel koncentrerats, och hjälpmedelstjänsterna enligt lagen om service och stöd på grund av handikapp tillhandahålls i hjälpmedelscentraler.

Inga reformer av lagstiftningen om hjälpmedel har genomförts.

3.9 Arbete och sysselsättning

(Artikel 24 i funktionshinderskonventionen)

Personer med funktionsnedsättning har rätt till arbete på lika villkor som andra. De har rätt att förtjäna sitt uppehälle genom fritt valt arbete. Arbetsmiljön ska vara öppen, främja integration och vara tillgänglig för personer med funktionsnedsättning. Rätten att arbeta ska tryggas även för personer som förvärvar funktionsnedsättning under anställning.

3.9.1 Långsiktiga åtgärder

56. Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan personer med respektive utan funktionsnedsättning ska utjämnas.

- a. Arbetslöshetstiderna för personer med funktionsnedsättning ska förkortas så att de motsvarar situationen bland övriga grupper av arbetssökande. Orsakerna till avslutade kundrelationer ska bättre motsvara fördelningen i andra grupper av arbetssökande.**
- b. Andelen personer med funktionsnedsättning som registrerar sig som arbetssökande ska ökas.**
- c. Uppföljningen av sysselsättningen bland personer med funktionsnedsättning ska utvecklas.**

Ansvarig: ANM

Läge: har genomförts delvis

Slutrapporten för regeringens spetsprojekt OTE (på nätet: https://stm.fi/sv/artikkeli/-/asset_publisher/selvityshenkilö-vammaisten-henkilöiden-työtoimintaa-uudistetta-1) innehåller statistikuppgifter för huvudsakligen punkterna a och b.

a. Längden på avslutade arbetslöshetsperioder närmade sig i slutet av föregående valperiod inte läget för andra. Läget bör dock anses vara positivt, eftersom det berodde på att ett större antal av de partiellt arbetslösa som varit arbetslösa länge hade fått arbete. Största delen av de förändringar som skett i arbetslösheten motsvarade nästan förändringarna hos andra grupper.

b. Antalet nya arbetslöshetsperioder minskade betydligt åren 2016–2018. Då är det inte möjligt att bedöma hur man lyckats locka även de som tidigare fjärrat sig från arbetslivet att bli kunder. Det finns indirekta tecken som tyder på detta: de som får invalidpension arbetar mer än tidigare (<https://www.etk.fi/julkaisu/elakkeella-ja-tyossa-tilastoraportti-elakelaisten-tyonteosta/>).

c. För närmare information se svaret som gäller åtgärd 17.

57. Att personer med funktionsnedsättning får det stöd som de behöver för att sysselsättas ska säkerställas i de nya servicestrukturerna.

Ansvarig: ANM
Läge: har inte genomförts

Den planerade landskaps- och tillväxttjänstreformen med de nya servicestrukturerna blev inte av.

58. Arbetsgivarnas medvetenhet om de tillbudsstående tjänsterna och stödformerna ska förbättras.

Ansvarig: ANM
Läge: har genomförts

I arbets- och näringsbyråernas pilotprojekt som gällde verksamheten med arbetsförståelsekoordinatorer modellerades samarbetet med arbetsgivarna liksom de tjänster och stödformer som erbjuds i detta samarbete och informationen. Modelleringen baserade sig på den utredning som nämns i svaret som gäller åtgärd 8.

59. De flitfällor som hindrar personer med funktionsnedsättning från att få arbete ska minskas.

Ansvarig: SHM
Läge: har genomförts delvis

Minimibeloppet av rehabiliteringspenningen för unga och för yrkesinriktad rehabilitering höjdes till samma nivå som garantipensionen. Lagen trädde i kraft den 1 januari 2017. Ändringen sporrar till yrkesinriktad rehabilitering, studier och arbete och minskar risken för att dessa personer börjar lyfta invalidpension.

Sjukdagpenningens och rehabiliteringspenningens minimibelopp höjdes till arbetsmarknadsstödet nivå och karenstiden på 55 dagar för sjukdagpenning till minimibelopp slopades. Lagen trädde i kraft den 1 januari 2019. Ändringen uppmuntrar partiellt arbetsföra att vid behov ansöka om sjukdagpenning och därigenom hänvisas till utredning av rehabiliteringsbehovet och rehabilitering.

Vid totalreformen av den sociala tryggheten bör man beakta främjandet av sysselsättningen för personerna med funktionsnedsättning.

3.9.2 Åtgärder under programperioden

60. Anpassningen av arbetsförhållandena på arbetsplatserna ska främjas inom ramen för spetsprojektet Väger in i arbetslivet för partiellt arbetsföra.

Ansvarig: SHM

Läge: har genomförts

Att omforma och anpassa arbetet är en uppgift som arbetsgivaren och cheferna har ansvar för inom det hälsofrämjande ledarskapet. Olika arbetstidsarrangemang hör till de vanligaste sätten att omforma arbetet. Andra sätt som används är organisering av arbetet, utveckling av arbetsmiljön, hjälpmedel och tekniska lösningar, hjälp av andra och lösningar för arbetsresorna. Arbetet kan omformas i olika skeden och övergångar under yrkesbanan. När en enskild arbetstagares arbete formas eller omformas är målet att personen ska få arbete, fortsätta i sitt arbete eller återgå till sitt arbete. I spetsprojektet OTE har 700 arbetsförmågekoordinatorer utbildats i att anpassa arbeten.

För personer som i sitt arbete främjar människors arbetsförmåga modellerades i projektet en serviceväg för stödet för arbetsförmågan. Syftet är att stödja människor så att de får ett arbete och orkar bättre i arbetet. Det finns många metoder och goda lösningar, men de borde börja användas. Genom denna öppna webbutbildning lär man sig vad servicevägen för stöd för arbetsförmågan består av och vilken nytta är med att stödja arbetsförmågan. Dessa konkreta metoder är möjliga att använda i varje arbetstagares praktiska arbete, och därmed kan man bättre än tidigare stödja en persons arbetsförmåga.

61. Lagstiftningen om arbetsverksamhet för personer med funktionsnedsättning och för personer med utvecklingsstörning ska ses över inom ramen för spetsprojektet Väger in i arbetslivet för partiellt arbetsföra. Bestämmelserna om arbetsverksamhet på arbetsplatserna (s.k. öppet arbete) ska preciseras.

Ansvarig: SHM

Läge: har genomförts delvis

Den 18 oktober 2018 utsåg social- och hälsovårdsminister Pirkko Mattila juris doktor, docent i arbets- och socialrätt Jaana Paanetoja till uppdraget att göra en utredning

som gällde reformering av socialvårdens verksamhet i sysselsättnings syfte och arbetsverksamhet för personer med utvecklingsstörning och andra personer med funktionsnedsättning. Utredningen var en del av Sipiläregeringens spetsprojekt OTE. Den blev klar den 7 mars 2019 (på nätet på finska: <http://julkaisut.valtion-euvosto.fi/handle/10024/161425>).

Bestämmelserna om verksamhet i sysselsättnings syfte och arbetsverksamhet för personer med funktionsnedsättning finns i 27 d–e § i socialvårdslagen. Som service enligt lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda ordnas arbetsverksamhet och arbetsträning och annan stimulerande verksamhet. I praktiken ordnas även s.k. öppen arbetsverksamhet för personer med utvecklingsstörning.

Som huvudmål föreslår utredaren att vägen till service inom socialvården ska stärkas. Enligt förslaget ska de ovannämnda verksamheterna enligt socialvårdslagen och lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda sammanslås. Arbete i anställningsförhållande som serviceform ska bevaras, men det ska vara möjligt huvudsakligen i anordnarens uppgifter. Bestämmelserna om arbetsverksamheten ska preciseras genom lag och en modell skapas för genomförandet av den.

Den öppna arbetsverksamheten ska framöver ordnas enligt en så kallad underleverantörsmode. Syftet är att bättre än för närvarande säkerställa särskilt ställningen och rättigheterna för personerna med funktionsnedsättning. Utredningen betonar det multiprofessionella samarbetets betydelse när man bedömer vilka tjänster som är lämpliga för klienterna. Socialservicens och arbets- och näringsförvaltningens tjänster får inte utesluta varandra.

Den underleverantörsmode som Paanetoja föreslår bygger på gemensamt arbete i grupp. Ett avtal ska ingås med kommunen eller samkommunen, och det ska bli möjligt för personer med funktionsnedsättning att utföra arbetsuppgifter på arbetsplatser på den öppna arbetsmarknaden under ledning och styrning av sin egen arbetshandledare. Det skulle vara fråga om köp av ett slutresultat och inte om hyring av arbetskraft. Enligt Paanetoja tryggar modellen bättre än den nuvarande ställningen för personerna med funktionsnedsättning i och med att bestämmelser om den skulle utfärdas i lag.

Ett diskussionsmöte om utredningens innehåll ordnas för organisationer och andra aktörer våren 2019. Därefter ska man begära remissyttranden om förslagen i utredningen. SHM ska bedöma utredarens förslag och de inkomna yttrandena och därefter besluta hur förslagen ska genomföras. Även den nya regeringen kommer att ta ställning till saken. Avsikten är att starta ett pilotprojekt för den föreslagna underleverantörsmode. Projektet kommer också att ge mer erfarenheter av möjligheterna att införa modellen.

62. Flitfällorna i samband med förvärvsinkomster vid sidan av sjuk- eller invalidpension ska minskas genom att bereda en regeringsproposition med förslag till lagändringar till följd av den så kallade linjära modellen inom ramen för spetsprojektet Vagar in i arbetslivet för partiellt arbetsföra.

Ansvarig: SHM

Läge: har genomförts delvis

En trepartsarbetsgrupp har lämnat ett enhälligt förslag om en linjär modell för sammanjämkning av delinvalidpension och förvärvsinkomster. För att en regeringsproposition ska kunna börja beredas krävs att den nya regeringen godkänner det. Lagändringarna kan träda i kraft tidigast 2022.

3.10 Tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

(Artikel 28 i funktionshinderskonventionen)

Personer med funktionsnedsättning ska garanteras rätt till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet för sig och sin familj. De ska garanteras tillräckligt med mat, kläder och en lämplig bostad. Det väsentliga är att de har tillgång till service till överkomligt pris, utrustning och annat stöd som behövs vid funktionsnedsättning.

3.10.1 Långsiktiga åtgärder

63. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet för personer med funktionsnedsättning ska säkerställas.

Ansvarig: SHM

Läge: har genomförts

I juni 2018 skickade social- och hälsovårdsministeriet ut ett kommuninfo om klientavgifterna för social- och hälsovård och om handikappförmånerna vid utkomststöd. Syftet med detta var dels att klargöra kommunens och Folkpensionsanstaltens roll när det gäller att beakta klientavgifterna för social- och hälsovård i utkomststödet, dels att klargöra förhållandet mellan avgifterna och utkomststödet. I kommuninfot betonades att kommunen ska efterskänka eller nedsätta klientavgiften när uttagande av avgiften äventyrar personens eller familjens förutsättningar för utkomst.

Rätten för personer med funktionsnedsättning till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet hör till en av utgångspunkterna i den kommande totalreformen av den sociala tryggheten och i annan lagstiftning som ska beredas.

64. Helheten av klientavgifter och självriskandelar ska granskas och utvecklas så att den blir tydlig och så att klienternas avgiftsbörda blir rimlig och inte hindrar anlitaandet av tjänster.

Ansvarig: SHM

Läge: har genomförts delvis

Den 31 december 2018 överlämnade regeringen till riksdagen en proposition med förslag till lag om kundavgifter för social- och hälso-tjänster (RP 310/2018 rd). Riksdagen hann dock inte slutbehandla propositionen, och propositionen förföll på grundval av 49 § i grundlagen.

De bestämmelser i den föreslagna lagen som skulle ha påverkat ställningen för personer med funktionsnedsättning hade sammanjämkats med regeringspropositionen om en ny lag om funktionshinderservice (RP 159/2018 rd). Genom den föreslagna lagen om funktionshinderservice skulle lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda (519/1977) ha upphävts.

Avsikten var att hälso- och sjukvårdstjänsterna för personer med funktionsnedsättning som hör till personkretsen enligt den senare nämnda lagen inte längre skulle beviljas hälso- och sjukvårdstjänster i form av specialomsorger, utan normala klientavgifter skulle tas ut för tjänsterna. De som använder andningsapparat skulle ha förlorat sin särskilda ställning som de har enligt gällande lagstiftning om klientavgifter.

Enligt den föreslagna lagen om funktionshinderservice skulle hjälp och stöd relaterade till den lagstadgade särskilda servicen ha varit avgiftsfria. Enligt propositionen skulle man av personer med funktionsnedsättning kunnat ta ut en klientavgift endast för levnadskostnader som är normala och inte hänför sig till funktionsnedsättningen. Tjänster som ges under en del av dygnet skulle ha varit avgiftsfria för personer med funktionsnedsättning som inte fyllt 18 år.

Enligt den föreslagna lagen om funktionshinderservice skulle behövliga transporter i samband med träning och stöd, kortvarig omsorg och verksamhet under dagtid som beviljats som särskild service och som personen behöver för att kunna använda tjänsten ha varit avgiftsfria. Däremot skulle man som tidigare ha kunnat ta ut en avgift för färdtjänst som ordnas som stöd för rörligheten.

För att skydda klienten var det tänkt att lagstiftningen skulle innehålla bestämmelser bland annat om avgiftsfria social- och hälsovårdstjänster, om ett avgiftstak och om nedsättning och eftergift av avgift. Skyldigheten att följa upp avgiftstaket skulle ha överförts från kunden till tjänsteansordnaren.

I sjukförsäkringslagen (1224/2004) finns bestämmelser om en årlig självriskandel för resekostnader, det så kallade resetaket, och om en årssjälvrisk för läkemedelskostnader, det så kallade läkemedelstaket. I den föreslagna lagen om kundavgifter ingick bestämmelser om en årlig självriskandel för kundavgifter, det vill säga ett avgiftstak. Reformen skulle ha inneburit en sammanslagning av de ovannämnda taken, men på grund av dess omfattning kunde den inte genomföras. Taken skulle fortfarande ha varit separata.

Det blir möjligt att genomföra en helhetsöversyn över självriskandelarna för kundavgifter och sjukförsäkringens läkemedels- och reseersättningar efter att de uppgifter som anordnarna av hälso- och sjukvården har om kundavgifterna har digitaliserats och införts i informationssystem som är kompatibla på nationell nivå. Detta skulle möjliggöra ett kundavgiftstak, ett läkemedelstak och ett resetak med olika aktörers informationssystem som är kompatibla med varandra och som uppdateras i realtid.

3.10.2 Åtgärder under programperioden

65. Åtagandena enligt FN:s funktionshinderskonvention ska beaktas i ärenden som gäller klientavgifter, läkemedelsersättningar och reseersättningar och i sådana ändringar som genomförs i fråga om dessa. Rätten till en tillfredsställande social trygghet för personer med funktionsnedsättning ska tryggas i samband med reformerna.

Ansvarig: SHM
Läge: har genomförts

I den lagstiftning om kundavgifter som bereddes av regeringen Sipilä ingick de ändringar som beskrivs i punkt 65 och 67. Dessa ändringar skulle ha förbättrat ställningen för personer med funktionsnedsättning. Riksdagen hann dock inte slutbehandla regeringens proposition om en reform av lagstiftningen om kundavgifter (RP 310/2018 rd), och propositionen förföll.

Årssjälvrisk för läkemedelsersättningar har sänkts från 605,13 euro till 572,00 euro. Det nya beloppet gäller från och med ingången av 2019. Särskilt låginkomsttagare med höga läkemedelskostnader har nytta av ändringen. Rätten för personer med funktionsnedsättning till en tillfredsställande social trygghet hör till en av utgångspunkterna i den kommande totalreformen av den sociala tryggheten och i annan lagstiftning som ska beredas.

66. Påverkan ska utövas så att åtagandena enligt FN:s funktionshinderskonvention beaktas i beredningen av totalreformen av den sociala tryggheten (projektet Toimi).

Ansvariga: SRK och SHM
Läge: har genomförts

I beredningsarbetet inför totalreformen av den sociala tryggheten ansågs att denna består av förmåner och tjänster. Vid reformering av den sociala tryggheten bör man utgå från livssituationer, eftersom människor har olika behov och möjligheter i olika livssituationer. När beredningen av totalreformen av den sociala tryggheten inleds bör man genast beakta de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna, såsom skyldigheterna enligt FN:s funktionshinderskonvention.

67. Vid verkställigheten av lagen om klientavgifter ska fokus läggas vid bland annat möjligheterna att sänka och lindra avgifterna.

Ansvarig: SHM
Läge: har genomförts

I juni 2018 skickade social- och hälsovårdsministeriet ut ett kommuninfo om klientavgifterna för social- och hälsovård och om handikappförmånerna vid utkomststöd. Syftet med detta var dels att klargöra kommunens och Folkpensionsanstaltens roll när det gäller att beakta klientavgifterna för social- och hälsovård i utkomststödet, dels att klargöra förhållandet mellan avgifterna och utkomststödet. I kommuninfot betonades att kommunen ska efterskänka eller nedsätta klientavgiften när uttagande av avgiften äventyrar personens eller familjens förutsättningar för utkomst.

Dessutom överlämnade regeringen den 13 december 2018 till riksdagen en proposition med förslag till lag om kundavgifter för social- och hälsotjänster (RP 310/2018 rd). Riksdagen hann dock inte slutbehandla propositionen, och propositionen förföll på grundval av 49 § i grundlagen.

De bestämmelser i den föreslagna lagen som skulle ha påverkat ställningen för personer med funktionsnedsättning hade sammanjämkats med regeringspropositionen om en ny lag om funktionshindersservice (RP 159/2018 rd). Även det lagförslaget förföll.

För att skydda klienten var det tänkt att lagstiftningen skulle innehålla bestämmelser bland annat om avgiftsfria social- och hälsovårdstjänster, om ett avgiftstak och om nedsättning och eftergift av avgift. Enligt 5 § i den föreslagna lagen om kundavgifter ska nedsättning och eftergift av avgift prioriteras i förhållande till utkomststöd.

Enligt propositionen ska landskapet på skriftlig ansökan av en kund eller dennes ombud eller på eget initiativ sätta ned avgiften eller helt efterge den, om uttagandet av avgiften skulle äventyra förutsättningarna för kundens eller kundens familjs försörjning eller skulle äventyra uppfyllandet av kundens lagstadgade försörjningsplikt eller övriga underhållsansvar när avgiften har bestämts enligt kundens betalningsförmåga för en hälsotjänst, för kortvarig sluten vård eller för socialtjänster.

Enligt propositionen kan landskapet besluta att också avgifter för andra tjänster sätts ned eller efterges. Landskapet ska se till att kunderna får information om möjligheten till nedsättning eller eftergift av avgift. Informationen ska ges så att kunden tillräckligt väl förstår dess innehåll. När informationen ges bör hänsyn tas till kundens personliga egenskaper, exempelvis faktorer som begränsar kundens funktionsförmåga.

Det föreslogs också att kunden ska få tillräckligt med hjälp, handledning och råd i ärenden som gäller nedsättning eller eftergift av en avgift. När informationen ges ska kunden ges namnet på och kontaktuppgifterna till den aktör av vilken kunden vid behov kan begära ytterligare upplysningar. Om informationen ges på annat sätt än skriftligt, ska informationen även lämnas till kunden i skriftlig form, om kunden begär detta.

Genom bestämmelserna om skyldigheten att informera strävade man efter att öka medvetenheten om denna bestämmelse. Syftet med bestämmelsen i den föreslagna 5 § om att personligen ge information är särskilt att främja och effektivisera tillämpningen av bestämmelsen om lättnader.

3.11 Deltagande i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott

(Artikel 30 i funktionshinderskonventionen)

Personer med funktionsnedsättning har rätt att delta i kulturliv och att utveckla sin kreativa, artistiska och intellektuella förmåga. Det är väsentligt att säkerställa lokalers och tjänsters tillgänglighet och att alla erbjuds lika möjligheter att delta.

Personer med funktionsnedsättning har rätt att på samma villkor som andra få erkännande av och stöd för sin särskilda kulturella och språkliga identitet, däribland teckenspråk och dövas kultur.

3.11.1 Långsiktiga åtgärder

68. Möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att på lika villkor delta i aktiviteter inom motion, idrott, konst, kultur och ungdomsarbete ska främjas genom att öka medvetenheten om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning.

Ansvarig: UKM

Läge: har genomförts delvis

Likabehandling är ett genomgående tema inom idrottspolitiken. För att öka medvetenheten om likabehandling har det till exempel ordnats så kallade kliniker för organisationer där ämnet har behandlats. Dessutom har det ställts krav på att en likabehandlings- och jämställdhetsplan ska bifogas ansökningarna om statsunderstöd. Kommunerna har informerats om saken i samband med utbildningar och diskussioner.

69. Inom idrotts- och motionsområdet ska fästas mer vikt än för närvarande vid att jämlikheten realiserar och omsätts i praktiken i understödshelheterna och informationsstyrningen.

Ansvarig: UKM

Läge: har genomförts delvis

Likabehandling är ett genomgående tema inom idrottspolitiken. Undervisnings- och kulturministeriet stöder anpassad motion direkt med 5,2 miljoner euro och indirekt genom att sörja för tillgängligheten vid byggande av idrottsanläggningar. För att öka medvetenheten om likabehandling har det till exempel ordnats så kallade kliniker för organisationer där ämnet har behandlats. Dessutom har krav ställts på att en likabehandlings- och jämställdhetsplan ska bifogas ansökningar om statsunderstöd. I understödshelheterna har likabehandlingen beaktats mer omfattande än tidigare.

3.11.2 Åtgärder under programperioden

70. Barn och unga med funktionsnedsättning och deras särskilda behov ska beaktas i Hobbygarantiprogrammet.

Ansvarig: UKM

Läge: har genomförts delvis

Barnens rätt till kultur, konst samt rekreations- och fritidsverksamhet, en rättighet som anges i artikel 31 i FN:s konvention om barnens rättigheter, förverkligas via möjligheterna till fritidssysselsättning. Konventionsstaterna ska respektera och främja barnets rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet och ska uppmuntra tillhållandet av lämpliga och lika möjligheter till kulturell och konstnärlig verksamhet samt till rekreations- och fritidsverksamhet. Konventionens skyldigheter gäller staten, kommunerna och medborgarna.

71. Statsförvaltningens åtgärder och styrmedel inom vardagsmotion, idrott och motion samt elitidrott för personer med nedsatt rörlighet och personer med funktionsnedsättning ska utvärderas.

Ansvariga: UKM och Statens idrottsråd

Läge: har genomförts delvis

År 2018 genomförde Statens idrottsråd två externa utvärderingar av den anpassade motionen: den ena om statsförvaltningens åtgärder (Soveltavan liikunnan ulkoisen arvioinnin valtioneuvoston toimenpiteistä; Valtion liikuntaneuvosto 2018:2) och den andra om läget i kommunerna (Soveltavan liikunnan tila kunnissa 2017; Valtion liikuntaneuvosto 2018:3).

3.12 Internationellt samarbete

(Artiklar 11, 32 och 33 i funktionshinderskonventionen)

Rättigheterna för personer med funktionsnedsättning ska säkerställas även i risksituationer, däribland väpnade konflikter, humanitära nödlägen och naturkatastrofer.

Deltagande för personer med funktionsnedsättning i internationellt samarbete ska stödas. Utvecklingsverksamheten ska stödas bland annat genom utbyte och delgivning av information, erfarenheter, utbildningsprogram och goda exempel internationellt.

3.12.1 Långsiktiga åtgärder

72. Finland ska aktivt arbeta för att funktionshindersperspektivet inkluderas i policyerna och programmen om humanitärt bistånd inom de FN-organisationer och finska frivilligorganisationer som Finland stöder.

Ansvarig: UM

Läge: har genomförts

Utrikesministeriets enhet för humanitärt bistånd och humanitär biståndspolitik (KEO-70) har säkerställt att funktionshindersperspektivet har beaktats i all verksamhet i de program som finska organisationer genomfört med humanitär finansiering. I organisationernas verksamhet är till exempel utbildning och WASH (teman som gäller vatten, sanitet och hygien) redan inkluderande utan undantag.

För FN-organisationer har Finland, ensamt eller tillsammans med andra liktänkande finansiärer, ordnat inofficiella evenemang om funktionshindersperspektivet i humanitär verksamhet. Detta har ökat kunskapen om ämnet bland organisationernas anställda och möjliggjort en effektiv spridning av god praxis. Finland betonar i alla sina anföranden vikten av att integrera funktionshindersperspektivet i organisationernas verksamhet liksom vikten av att till fullo förverkliga de mänskliga rättigheterna.

3.12.2 Åtgärder under programperioden

73. Finland ska aktivt föra fram rättigheterna för personer med funktionsnedsättning i internationella organisationer, såsom EU:s, FN:s, Europarådets, OSSE:s och i mån av möjlighet också i andra internationella organisationers verksamhet samt i olika globala politiska processer och förhandlingar, inklusive referensramen för rättigheterna för flyktingar och migranter.

Ansvarig: UM

Läge: har genomförts

Både i statsrådets människorättspolitiska och utvecklingspolitiska redogörelse fastslås att rättigheterna för personer med funktionsnedsättning är ett prioriterat område. Utrikesministeriet har med både politiska och ekonomiska metoder arbetat för att rättigheterna för dessa personer ska vara ett viktigt ämne på internationella forum. Finland har konsekvent verkat för att rättigheterna ska beaktas i EU:s ställningstaganden.

Dessutom har Finland aktivt deltagit i förhandlingar som förts i FN:s olika organ om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning, hållit flera anföranden om temat och ordnat evenemang i samarbete med organisationer som främjar rättigheterna för dessa personer.

Deras ställning och rättigheter har aktivt tagits upp i till exempel FN:s generalförsamlings olika kommittéer och kommissioner, de olika FN-organisationernas direktioner, rådet för mänskliga rättigheter och säkerhetsrådet. Finland har årligen deltagit med en bredbasig delegation i konferensen för de stater som undertecknat FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Finland är en aktiv medlem i nätverket Global Action on Disability (GLAD), via vilket man bland annat arbetar för att stärka verkställandet av artikel 32 i konventionen. Finland, Australien och Storbritannien har också skickat ett brev till FN:s generalsekretärare med en uppmaning om att personerna med funktionsnedsättning ska beaktas i samband med reformen av FN.

Utrikesministeriet har stött ett funktionshindersprojekt som OSSE:s kontor för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter (ODIHR) genomför och har ordnat flera evenemang kring funktionshinderstemat i OSSE. Rättigheterna för personer med funktionsnedsättning togs också aktivt upp under Finlands ordförandeskap i Europarådet (november 2018–maj 2019).

Dessutom togs frågan upp i förhandlingarna kring FN:s flykting- och migrationsramverk. I flyktingramverket nämns personerna med funktionsnedsättning bland annat i bestämmelserna om deltagande i beslutsfattande och om planering av olika tjänster (såsom utbildning och sjuk- och hälsovård). I migrationsramverket i sin tur beaktas

denna grupp bland annat i bestämmelserna om minskning av utsatthet relaterad till migration och om underlättande av migranternas grundläggande tjänster och penningförsändelser.

74. Finland fortsätter med det politiska och i mån av möjlighet också med det ekonomiska stödet till verksamheten för FN:s särskilda rapportör för personer med funktionsnedsättning och till det funktionshindersarbete som kontoret för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter (ODIHR) vid OSSE bedriver.

Ansvarig: UM

Läge: har genomförts

Den verksamhet som bedrivs av FN:s särskilda rapportör för personer med funktionsnedsättning har årligen understötts ur utrikesministeriets anslag. Understödsbeloppet har varierat mellan 100 000 euro och 200 000 euro, och det har betalats till kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter inom ramen för vilket den särskilda rapportörens uppgift sköts. Finlands understöd till rapportörens verksamhet har kanaliserats särskilt till utvecklingsländer. Finland har också understött arbetet för att rättigheterna för personer med funktionsnedsättning ska beaktas i anknytning till målen för hållbar utveckling.

Utrikesministeriet har årligen understött funktionshindersarbete som genomförs av OSSE:s kontor för mänskliga rättigheter (ODIHR) med cirka 40 000 euro per år. Med hjälp av understödet har det ordnats evenemang och producerats material som syftar till att öka det politiska deltagandet bland personer med funktionsnedsättning i OSSE-området.

75. Främjandet av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning ska knytas tydligare till tyngdpunkterna, målen och resultatrapporteringen inom utvecklingspolitiken, och indikatorerna för uppföljning av funktionshindersfinansieringen ska utvecklas.

Ansvarig: UM

Läge: har genomförts

Det arbete inom Finlands utvecklingspolitik som görs för att främja rättigheterna för personer med funktionsnedsättning har stärkts i samband med en reform som gäller genomgående mål. Det genomgående målet icke-diskriminering har satts upp för att säkerställa att allvarliga former av diskriminering beaktas vid planering, verkställande och utvärdering av interventioner inom utvecklingssamarbetet. Finlands fokuserar huvudsakligen på diskriminering som drabbar personer med funktionsnedsättning och på att främja dessa personers jämlika deltagande.

Rättigheterna för personer med funktionsnedsättning beaktades i den resultatrapport som gällde Finlands utvecklingsamarbete och som överlämnades till riksdagen i november 2018. Sedan 2016 har Finland haft möjlighet att registrera nya finansieringsbeslut som funktionshindersfinansiering. År 2019 ska Finland fastställa uppföljningen av finansiering samt förenhetligandet av rapporteringen genom att börja använda det av OECD-DAC godkända sättet att registrera finansieringsbeslut som funktionshindersfinansiering.

Rättigheterna för personer med funktionsnedsättning hör till de prioriterade områdena inom utvecklingspolitiken. Rättigheterna har antingen beaktats särskilt som mål eller på så sätt att dessa personers deltagande följs med indikatorer som beaktar kön och funktionsnedsättning. I allt arbete som Finland gör i fråga om rättigheterna för kvinnor och flickor (det prioriterade området 1) beaktas kvinnorna och flickorna med funktionsnedsättning.

75. Finland ska fortsätta arbetet med att påverka FN-organisationerna bland annat genom att i direktionerna för FN-organisationerna föra fram behovet av att utse en ansvarsperson för funktionshindersfrågor, kanalisera medel till funktionshindersverksamheten och förvärva behövligt kunnande.

Ansvarig: UM

Läge: har genomförts

Finland har aktivt och konsekvent främjat rättigheterna och ställningen för personer med funktionsnedsättning i FN och i de olika FN-organisationernas direktioner.

Till exempel i UN Women och UNICEF är rättigheterna och ställningen för kvinnor och flickor med funktionsnedsättning ett av de prioriterade områdena i påverkansarbetet. I anknytning till detta har Finland i direktionsarbete bidragit till att funktionshindersfrågorna bättre än tidigare beaktats i organisationernas strategiska planer och resultatrapportering.

UN Women har utarbetat en separat strategi om egenmakt för kvinnor och flickor med funktionsnedsättning och UNICEF publicerade med understöd från Finland anvisningar om hur man i humanitärt arbete ska beakta barn med funktionsnedsättning.

I FN-sammanhang har Finland ordnat flera evenemang som gäller rättigheterna för personer med funktionsnedsättning, bland annat om jämställdhet, sexuella rättigheter och rättigheter i fråga om den reproduktiva hälsan.

77. Finland satsar fortsättningsvis på funktionshindersverksamhet i humanitära kriser. Finland stöder FN-organisationernas och de finska organisationernas humanitära biståndsarbete ekonomiskt och för med dem en aktiv dialog om en integrering av funktionshindersperspektivet.

Ansvarig: UM

Läge: har genomförts delvis

Finlands kapacitet att finansiellt understöda i synnerhet FN-organisationernas satsningar på funktionshindersverksamhet i humanitära kriser har minskat på grund av de små anslagen till humanitärt biståndsarbete. Ett av de kriterier som tillämpas när en finsk organisation ansöker om finansiering för humanitärt biståndsarbete är inkludering, och i detta arbete har målen uppfyllts. Finland sporrar aktivt FN-organisationerna och andra humanitära aktörer, såsom Internationella Röda Korset, att se till att de krävande personresurser och det kunnande som behövs inom funktionshindersverksamheten finns tillhanda och att de är tillräckliga.

Dessutom är Finland en central medlem i nätverket Global Action on Disability (GLAD). Till exempel vice ordförande i den humanitära arbetsgruppen är från Finland. Via nätverket kan Finland bättre arbeta för att funktionshindersverksamheten effektivt ska integreras i övrig verksamhet vid humanitära kriser.

78. Finland fortsätter att stödja utarbetandet av FN:s färdplan för ställningen för personer med funktionsnedsättning i den humanitära biståndsverksamheten och verkställigheten av denna i organisationernas verksamhet.

Ansvarig: UM

Läge: har genomförts

Finland har aktivt deltagit i arbetet med att färdigställa FN:s anvisningar om ställningen för personer med funktionsnedsättning i den humanitära biståndsverksamheten och tagit initiativ till att anvisningarna ska godkännas snabbt.

I anslutning till det kommande EU-ordförandeskapet har Finland åtagit sig att sörja för att så många som möjligt känner till anvisningarna och att offentliggörandet av dem får den synlighet som det förtjänar. Finland deltar också i arbetet med att ta fram en strategi för förankring av anvisningarna och därmed säkerställa att organisationerna verkställer anvisningarna i sin verksamhet.

79. Rättigheterna för personer med funktionsnedsättning ska beaktas i den människorättsutbildning som ministeriet ordnar. Dessutom ska rättigheterna för personer med funktionsnedsättning bättre integreras i sådan utbildning som gäller bland annat de genomgående målen och verkställigheten av människorättsperspektivet.

Ansvarig: UM

Läge: har genomförts delvis

Rättigheterna för personer med funktionsnedsättning beaktas i alla utbildningar som gäller genomgående mål. Utbildningarna kommer att utvecklas ytterligare i samband med en reform som gäller genomgående mål. Dessutom har utrikesministeriet som mål att ordna specialutbildningar om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning minst en gång om året.

Följande specialutbildningar ordnades 2017 och 2018:

- HRBA to disability in development (maj 2017). Utbildningen ordnades i samarbete med Samverkan inom funktionsnedsättning rf och som utbildare anlätades sakkunniga från bland annat kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter, Världsbanken och funktionshindervisorganisationer.
- Vammaistilastot ja -indikaattorit, Washington Groupin – metodologia (november 2018). Utbildningen gällde statistik och indikatorer rörande funktionsnedsättning och fokuserade på metoden "short set on Functioning (WG SS)", som tagits fram av gruppen Washington Group on Disability Statistics (WG), som lyder under FN:s statistikkommission. Detta är en metod med vilken det ska vara möjligt att identifiera personer vars funktionsförmåga kan utgöra ett hinder för deltagande på lika villkor och för förverkligande av de grundläggande fri- och rättigheterna. Utbildningen ordnades i samarbete med Institutet för hälsa och välfärd (THL).

80. Teckenspråkets ställning i Europarådet ska främjas i synnerhet under Finlands ordförandeskap i Europarådets ministerkommitté (november 2018–maj 2019).

Ansvarig: UM

Läge: har genomförts

Finland främjade teckenspråkets ställning i Europarådet i samband med sitt ordförandeskap i rådet (21.11.2018–17.5.2019). Under ordförandeskapet ordnades flera evenemang, och en utredning om teckenspråkets ställning utarbetades.

På uppdrag av utrikesministeriet utarbetade JM Eeva Tupi, som oberoende sakkunnig, en utredning om teckenspråkets ställning i Europarådet. I utredningen granska-

des teckenspråkets ställning med avseende på rättigheterna för personer med funktionsnedsättning och språkliga rättigheter. Utredningen innehåller flera rekommendationer för både medlemsstaterna och Europarådet.

Den engelskspråkiga utredningen offentliggjordes vid ett evenemang i Strasbourg den 10 april 2019. I samband med detta uppträdde också Marko Vuoriheimo (alias Signmark), som är UM:s specialrepresentant för personerna med funktionsnedsättning. Han uppträdde också på ett sammanträde som ledningen för PACE höll i Helsingfors i mars 2018.

Eeva Tupis utredning och information om den finns tillgängliga på UM:s webbplats på adressen https://um.fi/aktuellt/-/asset_publisher/gc654PySnjTX/content/selvitys-kannustaa-konkreettisiin-toimiin-viittomakielisten-oikeuksien-ja-viittomakielen-aseman-parantamiseksi.

81. Finland utarbetar för kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning sin första periodiska rapport om verkställigheten av konventionen i enlighet med artikel 35 i funktionshinderskonventionen. Inkluderingen av de organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning i rapporteringen ska beaktas enligt artikel 4.3 i konventionen.

Ansvarig: UM

Läge: har genomförts delvis

Utrikesministeriet inledde arbetet med att ta fram Finlands första periodiska rapport den 26 september 2017 med ett diskussionsmöte riktat till ministerierna, andra myndigheter och organisationsrepresentanter. Efter detta utarbetades ett utkast till rapport som tjänsteuppdrag vid utrikesministeriet. Den 21 mars 2018 skickades utkastet på remiss via tjänsten utlatande.fi till mer än hundra myndighets- och organisationsaktörer. Utkastet var offentligt framlagt i den ovannämnda tjänsten, där det också var möjligt att kommentera det. Under remissbehandlingen ordnade utrikesministeriet ett diskussionsmöte om innehållet för myndigheter och organisationer. Det kom in 61 utlåtanden om rapportutkastet.

Utkastet till periodisk rapport har översatts till engelska. Avsikten är att färdigställa rapporten 2019 och lämna in den till FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Hur arbetet med rapporten framskrider har regelbundet rapporterats i VANE och i utrikesministeriets samordningsgrupp för internationell politik för personer med funktionsnedsättning.

82. Delaktigheten för personer med funktionsnedsättning i planeringen och verkställigheten av utvecklingssamarbetet ska stärkas.

Ansvarig: UM

Läge: har genomförts delvis

Cirka 70 procent av Finlands funktionshindersfinansiering kanaliseras till organisationer som företräder personerna med funktionsnedsättning och som drivs av dem själva. Arbete för att utveckla deltagandet för personer med funktionsnedsättning och deras organisationer i all utvecklingspolitik pågår i en reform som gäller genomgående mål och i samband med att resultatstyrningen utvecklas. Processerna pågår fortfarande, och därför har målen i fråga inte ännu uppnåtts.

4 Sammandrag

När man beaktar de åtgärder som ingick i handlingsprogrammet och de resultat som uppföljningen av programmet gav blir det uppenbart att genomförandeperioden inföll vid en besvärlig tidpunkt och att perioden var för kort. Det var svårt att engagera sig i några särskilt stora nya projekt mitt under regeringsperioden. Dessutom hade ministerierna på grund av den korta genomförandeperioden endast drygt ett år på sig att genomföra åtgärderna. En annan orsak till att åtgärder flyttades fram var att social- och hälsovårdsreformen inte blev av, vilket innebar att många lagförslag som var kopplade till den förföll.

Trots utmaningarna har mycket arbete gjorts inom de olika förvaltningsområdena för att främja rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. Under en längre tid har ett av de viktigaste målen inom Finlands funktionshinderspolitik varit att dessa frågor ska integreras i annan verksamhet och att tonvikten ska läggas på tväradministrativa arbetssätt. De svar som kom in för rapporten visar att detta arbete har gått framåt under den gångna programperioden. Rättigheterna för personerna med funktionsnedsättning och främjandet av rättigheterna beaktas när saker bereds i ministerierna.

Medvetenheten om att det är viktigt att inkludera personerna med funktionsnedsättning och att sörja för tillgängligheten har ökat inom statsförvaltningen, liksom även kännedomen överlag om skyldigheterna i FN:s funktionshinderskonvention. Skyldigheterna i funktionshinderskonventionen beaktas allt bättre när beslut fattas. Man har på ett nytt sätt blivit medveten om delaktigheten – inom förvaltningsområdena diskuteras på allvar nya inkluderingsformer. I sin verksamhet har ministerierna börjat fästa uppmärksamhet vid likabehandlingen av personer med funktionsnedsättning på ett nytt sätt, vilket delvis är ett resultat av likabehandlingsplaneringen hos ministerierna. Flera ministerier nämnde i sina svar främjande åtgärder som ingår i deras likabehandlingsplan.

Inom flera förvaltningsområden har det också genomförts eller genomförs som bäst omfattande reformer med stor effekt på förverkligandet av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. Arbetet inom ramen för handlingsprogrammet gav möjlighet att diskutera med beredare och att göra dem uppmärksamma på frågor som är centrala med tanke på rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. Trots att en del av reformerna inte genomfördes kommer arbetet att vara till nytta i den kommande beredningen.

Handlingsprogrammet innehöll 82 åtgärder. Av dessa skulle 48 genomföras under handlingsprogrammets genomförandeperiod och 34 var långsiktiga åtgärder. Av åtgärderna genomfördes 40 åtgärder helt, 40 delvis och 2 inte alls, men man bör hålla i

minnet att bedömningen med den tregradiga skalan var en svår uppgift. Av de långsiktiga åtgärderna genomfördes 15 helt, 17 delvis och 2 inte alls. Av de kortsiktiga åtgärderna genomfördes 25 helt, 23 delvis.

Figur 1: Läget i fråga om genomförandet; alla åtgärder

	Genomförda	Genomförda delvis	Inte genomförda
Åtgärder	40	40	2

Figur 2: Läget i fråga om genomförandet; handlingsprogrammets åtgärder och de långsiktiga åtgärderna

	Genomförda	Genomförda delvis	Inte genomförda
Långsiktiga åtgärder	15	17	2
Kortsiktiga åtgärder	25	23	0

Alla åtgärder som skulle genomföras under programperioden genomfördes således antingen helt eller delvis. Detta kan anses vara ett bra resultat. Två av de långsiktiga åtgärderna genomfördes inte. Den ena av dem var kopplad till landskapsreformen, som inte blev av, och den andra nämndes inte i regeringsprogrammet, så avsikten var att den skulle genomföras under följande regeringsperiod.

På uppföljningsmötet för handlingsprogrammet framkom att organisationerna önskar att nästa handlingsprogram innehåller fler konkreta åtgärder. Även problemen i taxi-trafiken och därmed i transportservicen var frågor som starkt lyftes upp. Dessa har under handlingsprogrammets genomförandeperiod lett till en försämring med tanke på rättigheterna för personer med funktionsnedsättning att röra sig. Även utmaningarna i fråga om dessa personers möjlighet att få arbete togs upp, trots att det under genomförandeperioden kunnat noteras en positiv utveckling i sysselsättningen för de partiellt arbetsföra.

På utvärderingsmötet diskuterades också utmaningarna i fråga om definitionen av funktionsnedsättning och i fråga om de grupper som så att säga faller mellan stolarna, det vill säga grupper som har svårt att få service trots att de behöver det. Den inkluderande undervisningens betydelse togs också upp. Under diskussionen framhölls teckenspråkets ställning och behovet av att beakta de språkliga rättigheterna. En särskild fråga som nämndes var lättläst svenska, som bör uppmärksammas.

5 Slutord

I enlighet med grundlagen och FN:s funktionshinderskonvention bygger Finlands funktionshinderspolitik på att personer med funktionsnedsättning har rätt till likabehandling och icke-diskriminering, inkludering i samhället och beslutsfattande, självbestämmanderätt, rätt till ett självständigt liv och till de individuella tjänster och det stöd som de behöver. För att dessa frågor ska gå framåt räcker det inte med åtgärder av olika aktörer inom statsförvaltningen, utan det krävs också åtgärder av samhället i stort.

Under handlingsprogrammets första genomförandeperiod har viktiga steg tagits på vägen mot de funktionshinderspolitiska målen. Men mycket arbete kvarstår.

Sammantaget kan det första handlingsprogrammet betraktas som en början på en ny typ av gemensamt arbete för att verkställa av FN:s funktionshinderskonvention i Finland. I samband med arbetet skapades en modell för hur vi tillsammans kan föra saker framåt genom diskussioner och samråd.

Man torde kunna påstå att mycket har hänt utöver det som nämns i handlingsprogrammet och i uppföljningsrapporten – på gemensamma evenemang och i diskussioner om frågan. De olika aktörernas förståelse av och medvetenhet om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning har ökat.

Ett centralt element i detta arbete är och har varit att personerna med funktionsnedsättning och deras organisationer inte endast har rådfrågats utan också deltagit när man bestämt vilka områden som ska prioriteras och behandlas och varit aktivt involverade i alla faser av programarbetet.

De långsiktiga åtgärderna finns kvar, så det finns vägkost för följande programperiod. Dessa åtgärder skapar en bro till det fortsatta arbetet. De bör igen kompletteras i samråd med funktionshindersorganisationerna och personerna med funktionsnedsättning, och dessa personer bör involveras till fullo i beredningen av handlingsprogrammet.

När denna rapport skrivs har det nya regeringsprogrammet just publicerats. Även under den regeringsperiod som nu inleds kommer det naturligtvis att fattas beslut som har mycket stor inverkan på hur rättigheterna för personer med funktionsnedsättning förverkligas. Ett av de stora målen under den nya programperioden torde således åter

